ДАЛИЛИЙ АШЁ ВА ЖИНОЯТ ҚУРОЛЛАРИ

Тошкент шаҳар Юнусобод тумани жиноят ишлари бўйича судининг Т.Якубовга нисбатан 2003 йил 11 мартдаги чиқарган ҳукми ҳамда Тошкент шаҳар Шайхонтоҳур тумани жиноят ишлари бўйича судининг 2001 йил 4 июлда Р.Имомалиевага нисбатан чиқарган ҳукмларини мисол тариқасида келтириш мумкин. Уларнинг автомашинасидан ва уйидан тинтув пайтида оила аъзоларига тегишли бўлган валюта бойликлари топилган. Аммо сотиш мақсадида сақланмаган валюталар ҳам давлат фойдасига мусодара қилиб юборилиб, айбсиз фуқароларнинг манфаатларига путур етказилган.

2-бет

ОЁҒИ ЕРДАН УЗИЛГАН ОДАМ

Ўзимча юқоридаги ҳолатларнинг сабабларини излайман. Назаримда, бунинг бош сабаби — бойлиги кўпайиб қолган ёки оёғи узангида юрган одамнинг ўзгаларни назар-писанд қилмай қўйиши, ўзига ортиқча баҳо бериши, маънавий сўқирлигида. Бурнидан нарини кўра олмаслигида. Фикримча, уларнинг нафақат кўзларини, балки, таъбир жоиз бўлса, фикр-мушоҳадалари, тафаккурларини ҳам ёғ босишида. Ҳар қандай ҳаётнинг ҳам интиҳоси борлигини унутишида.

3-бет

АНГЛАНГАН ҲАҚИҚАТ

Онамнинг ўлимлари биз фарзандларига катта ибрат бўлди, яъни У бизларни ҳам жазолаганини ҳис қилдик. Бундан кейин ёлғиз Аллоҳга муҳаббат боғлаб, ёлғиз Ундан қўрқиб яшаш кераклигини англадик. Мен Москвада ёқлаган илмий ишим илоҳий илмга нисбатан ҳеч нарса эканини фаҳмладим. Дунёвий илм илоҳий илм сирларини очишга ёрдам берар экан, холос. Шу билан бирга баъзан табиий чегарани бузиб ўтиб, илоҳий илмни йўққа чиқариши ҳам мумкин экан.

4-бет

Mustaqil gazeta

HURRIYAT

1996-yil dekabrdan chiqa boshlagan

№39 (345) 2003-yil 1-oktabr

«Ҳуррият» сизники, Сиз ҲУРРИЯТники бўлинг!

Газетамизга обуна давом этмоқда.

Нашр кўрсаткичимиз: Якка обуначилар ва ташкилотлар учун — 233.

ВАЛЮТА ҚИЙМАТИ

1 АҚШ $ — 975,00 сўм

1 ЕВРО — 1115,79 сўм

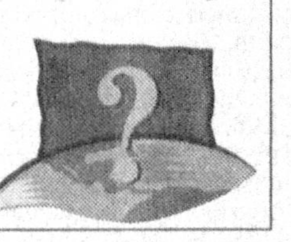

Сана

ҲАМИША ҚАЛБИМИЗДАСИЗ, УСТОЗЛАР!

Бугун ҳар биримиз қўлимизни кўксимизга қўйиб, ҳурмат ва эҳтиром билан устоз, домла, муаллим дейдиган улуғ инсонлар – ўқитувчилар ва мураббийлар байрами. Бу байрам ҳам улуғ ва қутлуғ. Аммо, ўқитувчи ва мураббийларимиз, домла ва устозларимизнинг ўзларидек беғубор, камтарин, ўзларидек нуфузли ва файзлидир. Шунинг учун ҳам бу гўзал байрамни бошқаларига ўхшатиб бўлмайди. Чунки ўқитувчи ва мураббийнинг ҳар бир Инсон тақдирида, ҳаётининг мазмун-моҳиятида беқиёс ўрни, ўчмас излари бор. Буни унинг ҳар биримизни ўз фарзандидек кўриб, меҳру-муҳаббат ила берган таълим-тарбияси, сабоқлари, онамиздек меҳрибон, отамиздек азиз бўлиб, эртаклар сўйлаганларида, қўшиқлар куйлаганларида, сабру-тоқат билан ўқиш ва ёзишни ўргатганларида, оқ билан қорани, яхши билан ёмонни, дўст билан душманни ажрата билишни уқтирганларида яққол ва ёрқин кўриш мумкин. Қалбимизга Иймон, Инсоф, Виждон, Адолат ва Диёнат туйғуларини жо этиб, ҳаромдан ҳазар қилишга, икки юзламачи, жоҳил, фисқу-фасодчи, юлғич, найрангбоз, ҳийлагару фирибгарлардан нафратланишга, сотқиндан жирканишга ўргатган ҳам ўқитувчи ва мураббийларимиздирлар. Оққўнгил, ҳалол, мард, ростгўй, ҳақпарвар ва фидойи, билимли, кучли, доно бўлишни, Ватан ва унинг бойликларини, Она заминни муқаддас билиб, кўз қорачиғидек сақлашни вужуд-вужудимизга сингдирган ҳам ўшалардирлар. Элу-юртнинг садоқатли фарзанди бўлиб, яратиш ва яшнатиш ишқи билан яшашга даъват этган ким деб сўрасалар ҳам ўқитувчи ва мураббийларимиз, деймиз. Биз яна улардан аждодларимизнинг бой маданий меросини асраб-авайлаш, ўтмишимизга муҳаббат билан қараш, қадриятларимизни улуғлаш, катталарга ҳурмат, кичикларга иззат кўрсатиш каби жуда кўплаб хислат ва фазилатларни ўзимизга сингдириб, кам бўлмаётганлигимизни ҳам мамнуният ила баралла айтамиз. Хуллас, мактабда, олий ўқув юртида ва ҳозир ҳам ўқитувчи, мураббий, устоз ва домлаларимиздан яхшилик номи билан нимаики ўрганган бўлсак, ҳамма-ҳаммаси учун таъзим қиламиз, ташаккурлар айтамиз.

Вақт ўтган сайин қадрдон мактабингни-ю, азиз ўқитувчиларингни тез-тез қўмсайдиган, соғиниб, кўргинг келадиган бўлиб қоларкансан киши. Гапдан-гап чиқиб, давраларда ўқитувчиларим ҳақида фахрланиб, ғурур билан сўзлагудек бўлсам, баъзи бировларнинг энсаси қотади. "Кўриб юрибмиз-ку, мақтаган ўқитувчиларингизни, бир нима олиб турмаса уйқуси келмайдиган бўлиб қолишган" деса бирови, иккинчиси уни қувватлаб, "Тўғри айтасиз, мактаб ҳам, олий ўқув юрти ҳам қўлга қарайдиган бўлиб қолди" дейди. Яна бири "ҳозир ўқиш шарт эмас. Ақча бўлса бас, ўқитувчи билан тортишиб ўтирмай баҳонгизни олиб кетаверасиз" дея кулимсираб қўяди. Бу гапларни мен ҳам эшитиб юрган бўлсам-да, "Йўқ, биродарлар, ахир, беш бармоқ баробар эмас-ку" — дейман. Тўртта-бешта таъмагир ўқитувчининг қора куясини бошқаларга ҳам суриш инсофдан бўлмас. Ўқитувчи, мураббий, устоз, домла деган номга гард юқтирмай сабр-қаноат билан ҳалол ишлаб келаётган фидойи инсонлар минг-минглаб топилади. Мени ўқитган ўқитувчиларим ҳам худи ана шундай кишилардан эдилар. Уларнинг ҳеч қайси бирларини фалон нарса учун фалон сўмдан пул олиб келинглар деганларини эслай олмайман. ҳатто ўқитувчилар кунида ҳам ўқувчиларнинг ота-оналаридан пул йиғиб совға-салом олиш ҳеч кимнинг хаёлига келмасди. Ўқитувчиларимиз фақат ўқитишни, биз эса ўқишни билар эдик. Аммо, талаб ва назорат, тартиб интизом жуда қаттиқ эди. Ҳозиргиларга ўхшаб, ичишу чекиш қаёқда дейсиз. Бирон бир ўқувчи тўй даврасида кўриниб қолса, мактаб жамоаси олдида тавбасига таянтирилар эди. Ўқитувчиларимиз бизни нафақат мактабда, балки кўча-кўйда ҳам эътиборсиз қолдирмас эдилар. Шу боис бўлса керак, ҳеч қайси биримиз бекор юрмас эдик. Билганимиз ўқиш ва иш эди.

Минг шукурки, ўқитувчиларимиздан кўрган меҳр-мурувватимиз, олган таълим-тарбиямиз зое кетмади. Синфдошларимнинг ҳаммалари ҳам олий маълумотли мутахассислар бўлиб етишдилар. Кўплари устозлар изидан бориб уларга муносиб шогирдлар бўлдилар. Бугунги кунда ўзлари ҳам устоз даражасига етиб, биринчи ўқитувчиларимизнинг олижаноб ишларини давом эттирмоқдалар. Уларни кўрсам устозларимни кўргандек, мириқиб суҳбатлашгандек, дийдорларига тўйгандек бўламан.

Хатти-ҳаракатлари-ю, юриш-туришлари, билимга ташналиклари-ю, ташаббускорликлари, хуллас, тиниб-тинчимасликларидан тортиб, каттаю кичикнинг узоғини яқин, оғирини енгил қилиш бўлган хислатлари билан Шавкиддин Тилавов, Ориф Баротов, Насрулло Сайфуллаев, Убайдулло Саидов, Райим Қаҳҳоров, ҳафиза Зикрияева сингари кўпдан-кўп ўқитувчиларимизни эслатиб турадилар. Улар илк устозларидан олган бой билим-у, ҳаётий тажрибаларга суяниб, бугунги ёш авлодларга замон талаблари бўйича таълим-тарбия бераётганликлари билан ҳам устозлар анъаналарига содиқликларини ёрқин намойиш этмоқдалар. Буни уларнинг ўнлаб ўқувчилари мамлакатимиздаги машҳур олий ўқув юртларига энг юқори балл билан кираётганликларида ҳам кўриш мумкин. Ахир, ўқитувчиларимиз, устоз ва мураббийларимизнинг бахти, бахтиёрлиги, машаққатли, аммо шарафли меҳнатларини ширин меваси шу эмасми?! Бизга таълим-тарбия берибгина қолмай, қийинчиликларни изланиш, интилиш, яратиш билан енгишга ўргатган, жамиятда ўз ўрнимизни топиб, ўзгаларга ибрат бўлиб яшашга даъват этган, ўқитувчиларимизни, устоз ва мураббийларимизни ҳар қанча эъзозласак, ҳурмат ва эҳтиром кўрсатсак арзийди.

Бугун эса уларни анъанавий байрамлари билан чин юракдан муборакбод этиб, мустаҳкам соғлиқ, узоқ-умр, бахту саодат тилаймиз. Фарзандларимизни мустақил Ўзбекистоннинг кучли, билимли, доно ёшлари қилиб вояга етказишда уларни ҳар бирларига Яратганнинг ўзи мададкор бўлсин деймиз.

Сизлар ҳамиша қалбимиздасиз, муҳтарам устозлар!

Нуриддин ОЧИЛОВ

Учрашув

АСКАРЛАР ҲУЗУРИДА

"Ҳуррият" газетаси ходимлари ва бир гуруҳ ижодкорлар иштирокидаги Тошкент шаҳрида жойлашган Қоровул Қўшинларига қарашли ҳарбий қисмлардан биридаги учрашув жуда қизиқарли ўтди. Меҳмонлар аскарлар ҳаёти билан танишдилар, улар билан илиқ мулоқотлар бўлиб ўтди. Мустақил юртимизда юзага келган миллий армиямизнинг бугунги ҳаёти иштирокчиларда ёрқин таассурот қолдирди. Хусусан, музейдаги ашёлар янги армиямизнинг шаклланиш йўлини батафсил акс эттирган.

Мулоқотлар сўнгида қисм маданият клубида ижодкорларнинг аскарлар билан жонли учрашуви бўлиб ўтди. Унда "Ҳуррият" газетаси жамоасининг ижодий ражалари баён этилди. Шоир, ёзувчи ва санъаткорлар ўз дил сўзларини изҳор этдилар. Унда иштирок этган Ўзбекистон халқ артисти Эркин Комилов, таниқли шоир Икром Отамуродов, шоир ва таржимон Асқар Маҳкам, қизиқчи Валижон Шамсиев ва бошқаларнинг чиқишлари қизғин кутиб олинди. Учрашув самимий руҳда ўтди.

МУХБИРИМИЗ

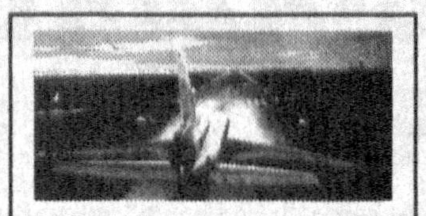

«Ҳуррият»ни самода ҳам ўқишмоқда

2003 йил давомида «Ҳуррият» «Ўзбекистон ҳаво йўллари» авиакомпанияси самолётларида йўловчиларнинг энг яқин ҳамроҳи бўлади.

Нашр

"СПЕКТР" — ЯНГИ ГАЗЕТА

тиниб-тинчимас "Турдимурод газетчи" яна ўз гапини айтди.

Бандихонлик Турдимурод Мустафоевни матбуот жонкуяри сифатида яхши танийман. Ана шу инсон ўн йиллар муқаддам, туман эндигина ташкил этилган йиллари ҳеч кимнинг хаёлига келмаган иш қилди: якка ўзи елиб-югуриб туман газетасига асос солди. Газета учун материалларни ҳам ўзи йиғар, таҳрир қилар, сўнг бир жилдли қилиб қўшни туманлар босмахонасида чоп эттирарди. Эсимда, газетанинг илк сонини Бойсун босмахонасида чиқарганди. Ўшанда Турдимурод ака янги фарзанд кўргандек суюниб, ҳатто эртани кутмай шом қоронғусида Бандихонга — газетхонлар ҳузурига шошилгани бугунгидек кўз ўнгимда...

Бир ойча муқаддам шу туманда бўлганимда "Ҳуррият"нинг ашаддий мухлиси Жуманазар Тошбоев қўлимга исми мутлақо ноанъанавий бўлган "СПЕКТР" газетасини тутқазиб: "Қараб чиқинг, тиниб-тинчимас ҳамкасбингизнинг иши" — деди. Ўн олти саҳифадан иборат газетани қўлга олгач дарров сўнгги саҳифасига қарадим: "СПЕКТР". Муассислар: газета меҳнат жамоаси, Бандихон туман ҳокимлиги, "Полиграфист" фирмаси". "Ижодий гуруҳ раҳбари: Турдимурод Мустафоев".

Ўрганиб қолганимиз анъанавий мазмун ва шакл-шамойилга эга туман газетасидан фарқли ўлароқ "СПЕКТР" мутлақо янги йўналиш ва мақсадни кўзлаган газета дейиш мумкин. Ҳар ҳолда унинг саҳифаларидан жой олган турли мавзудаги ўнлаб ўқишли мақолалар билан танишган муштарий шундай хулосага келиши эҳтимолдан холи эмас. Айниқса, кўтарилаётган мавзуга мос ва бир қарашданоқ ўқувчини жалиб қила оладиган сарлавҳа, ранг-баранг рубрикалар топиб қўйилгани, ва, албатта туман газеталарига хос баландпарвоз, ҳамду санолар гирдобидаги мақолалар ўрнига асосан ҳаётимизга учраб турувчи турфа муаммолар таҳлилига бағишланган танқидий-таҳлилий мақолаларга кўпроқ ўрин берилгани эътиборлидир. Жумладан, газетанинг биринчи саҳифасидан жой олган "Тўрт қизга "бир пиёла" чой" номли танқидий мақолада (муаллиф Искандар Қобил) ҳаётимизга кириб келаётган яна бир ташвишли ҳол — "Қизлар ўтириши" ҳақида фикр юритилади. Муаллиф турли хил тўй-маъракалар баҳонасида кимўзарга ўйнаётган баъзи бир ҳамюртларимиз "ташаббуси" билан фарзандларимиз бахти-камолини эмас, қорин ғами, ўз шоншуҳратини ўйлаётган кимсалар томонидан ўтказилаётган "қизлар базми"нинг жамият учун ижтимоий хавфли жиҳатларини таҳлил қилади ва бу мавзу учун газетхонни баҳсга чорлайди. Шунингдек, "Ит гўшти — жайдари малҳам?" номли мақолада ҳар хил табиблар, ҳатто олий тиббий маълумотга эга ҳакимлар томонидан беморларни ноанъанавий усулларда, мусулмончиликда макруҳ саналган ҳайвонларнинг қони, гўшти ва сути билан даъволашга ҳаракат қилинаётгани ва бу ҳақда жамоатчилик "жим тургани" ҳақида бонг урали. Газета учун рамзий маёқ, йўналиш сифатида "Олам етти ранг ила мунаввардир" ибораси танланибдики, биз ҳам мақсад-маъноси билан газетхонлар кўнглини мунаввар этиш ниятида иш бошлаган ижодий гуруҳ фаолиятига оқ йўл тилаб қоламиз.

Даврон ОРИПОВ,
"Ҳуррият" мухбири

Хавотир

КИТОБ ЎҚИМАЙ ҚЎЙДИК

Олмония пойтахти Берлиндаги Миллий боғда сайр қилиб юрувдим. Боғдаги жуда кўп ўриндиқларда фарзанди ёки набирасини ўйнатгани чиққан немислар қатор ўтиришарди. Мени таажжубга солган нарса: ҳамманинг қўлида китоб. Дарахтлар соясида, майсазорларда, махсус қумлоқларда ўйнаб ўтирган кичкинтойлардан бохабар бўлган ҳолда ҳамма ёппасига китоб ўқиб ўтирарди. Ҳавасим келиб кетди. Кейин Московда ҳам одамларнинг метро вагонларида, бекатларда, боғларда, ҳатто харид учун навбатга турганда ҳам китобни қўлдан қўйишмаганини кўриб яна бир қойил қолгандим.

Дарҳақиқат, китоб — улкан мўъжиза. Бир донишманд айтгандай: "Китоб ҳаётнинг эгри-бугри сўқмоқлари, алғов-далғов паст-баландликларидан ўтишда инсонга мадад беради, ғамли онларда юпатади, касаллик пайтида оқсоч вазифасини ўтайди, ёлғизликда ўртоқ бўлади". Овқат еб жисм, тананинг эҳтиёжларини қондирганимиз каби китоб ўқиб руҳимизни баркамол қиламиз.

Аммо бугунга келиб, китоб ўқишни унутиб қўйдик. Кўп вақтимиз беҳуда юмушлар билан ёки телевизор қаршисида ўтадиган бўлиб қолди. Баъзан шатранж, нард тахтаси устида, гоҳо бекорчиликда, ғийбат-шикоятлар билан кунни кеч қиламиз. Аммо китоб ўқишга ҳафсаламиз келмайди.

Яқинда бир танишимиз икки қўшнининг суҳбатига гувоҳ бўлибди. Уларнинг бири иккинчисига дермиш:

— Шу-у, кичик ўғилчадан тузукроқ одам чиқмайди шекилли.

— Нега ундай дейсиз? — ҳайрон бўлибди иккинчиси, — ўғлингиз одобли, эсли, ҳушли...

— Э, китоб ўқигани — ўқиган-да. Китоб қорин тўйғазармиди! — дебди биринчиси ҳафсаласи пир бўлиб.

Ана, сизга айрим одамларнинг китоб ўқишга бўлган муносабати. Бу ҳам ҳолва шекилли. Яқинда радиожурналистлар кўчада ўнлаб одамларни тўхтатиб:

— Ҳозир қандай китоб ўқияпсиз? — деб сўраб чиқишди. Жавоблар жуда ачинарли ва ташвишли: бир-икки кишини истисно қилганда сўралганларнинг аксарияти китоб ўқимаслигини, вақти етишмаётганини, бунга эҳтиёж йўқлигини, яхши китоблар чиқмаётганини рўкач қилиб кўрсатишган. Ёки мана бунга нима дейсиз: танишларимдан бири эҳсон қилиб, ҳамкасбларини уйига таклиф этди. Тантанали маросим бўлгани учун бир жуфт ноёб китобни қоғозга ўраб, совға қилиб олиб бордим. Танишим совғани қўлимдан олдию, китоблигидан ҳафсаласи пир бўлиб, уни диванга улоқтирди. Қадрига етмаган кишига китоб совға қилганимга минг бора пушаймон бўлдим.

Ҳа, бугунги бозор шароитида китобнинг қадри тушгандек туюлади. Бир-биримизга китоб совға қилмай қўйдик. Икки зиёли учрашса, китоб муҳокамаси бўлмай қолди. Китоб дўконлари секин-аста ёпила бошлади. Энг даҳшатлиси, кутубхоналар кескин камайиб кетди. Борларининг китоб фонди ҳолига маймунлар йиғлайди. Бир вилоятдаги марказий кутубхонага китоб харид қилиш учун 50 минг сўм пул ажратилибди. Бу росмана 25-30 та китоб дегани.

Яқин ўтмишимиздан оталаримизнинг айтиб беришларича, тонгги нонушта пайтида, кечки овқат маҳали бутун оила аъзолари битта дастурхон атрофига тўпланиб овқатланишган. Таомдан сўнг албатта китобхонлик бўлган. Оила каттаси ёки саводхони китоб ўқиб берган, бошқалар тинглаган. Булар Қуръон тафсири ёки ҳадис шарҳи каби диний китоблар бўладими, Абу Муслим, Иброҳим Адҳам, Маликаи Донишманд ҳақидаги китоблар бўладими, Фузулий, Сўфи Оллоҳёр, Яссавий, Машраб, Бедил шеърлари бўладими — барибир эшитувчиларга завқ берган, болаларнинг тарбиясида ёрдами теккан. Ёшлигиданоқ кимдан ибрат олишни, яхши-ёмонни, ҳалол-ҳаромни айиришни ўрганган. Нега ана шундай ажойиб усул бутун йўқ бўлиб кетди?

Авваллари кўп китоб йиққан зиёлилар, ёзувчилар уйларида оилавий кутубхоналар ташкил этишганди. Ҳабибулло Қодирийнинг ёзишича, оталари Абдулла Қодирий ўз уйида кутубхона ташкил этган, бир неча йил маҳалладаги ёшларга китоб тарқатиб зиё улашган эканлар. Маҳалладаги бекорчи, ошиқ отиб, қимор ўйнаб ҳамманинг ғашига теккан ёшлар ана шу кутубхона сабаб бўлибми, келажакда муаллим, зиёли одамлар бўлиб етишишган.

Яқинда таниқли олим, профессор Исматуллоҳ Абдуллаевнинг бир неча минг жилд китобини Наманган университети талабаларига туҳфа қилганини эшитиб, қани энди шундай олийҳиммат зиёкорлар кўпроқ бўлсайди, деб орзу қилдик.

Илгари ҳам яқинда ҳам айрим саховатпеша бойларимиз ўз маблағларига янги чиққан ибратли, фойдали китобларни сотиб олиб, китобнинг чин шайдоларига текинга тарқатишганини эшитган эдим. Аммо ҳозир бундайлар озайиб боряпти. Ҳатто китобини чиқаролмай юрган ёзувчи ёки ноширга елка қўйиб юборадиган олийҳиммат сармоядорлар ҳам камайиб кетди.

Китобнинг ўрнини ҳеч нарса босолмайди. Муҳаммад Жабалрудий ёзганидек: "Киши учун китобдан азизроқ ва ёқимлироқ суҳбатдош йўқдир. Китоб фасоҳат, балоғатда, латофатда тенги йўқ, мунофиқликдан холи ҳамроҳдир. Ёлғизликда ва ғамли айёмларда мунис улфатдир. У шундай ҳамдамки, сўзларида ёлғон ва хато бўлмайди, суҳбатидан кишига малол етмайди... Китобдек дўст ичида барча илму ҳилм мужассамки, у кишиларни ўтмишдан ва келажакдан огоҳ қилиб туради". Шундай экан, қачон бу дўст ила ошно тутинамиз? Қачон уйимизда, дастурхон атрофида китобхонлик қилиб, фарзандларимизга илму одобдан сабоқлар беришга киришамиз? Қачон яна китоб дўконлари ва кутубхоналарга юришни бошлаймиз?

Бу саволлар ҳамон жавобсиз...

Аҳмад МУҲАММАД

Тадбир

«БОБО» ВА «НАБИРА» биргаликда тўй қилишди

Пойтахтимизнинг Ғофур Ғулом номидаги боғи янги ном олганидан бери бундай катта тадбирни кўрган бўлмаса керак. Чунки "Муштум" бобонинг 80 йиллиги "Афанди"ни беш ёшига аталган катта кулги байрамида шу қадар кўп одам тўпландики, бундан ҳатто ташкилотчиларнинг ўзлари ҳам лолу ҳайрон қолишган бўлсалар ажаб эмас. Бир ёнда ижодкорлар шахмат суришган бўлса, иккинчи томонда "Муштум"чиларнинг турли хилдаги ҳажвнамо суратлари намойиш этилди. Шахматда Ўзбекистон Қаҳрамони Эркин Воҳидов биринчи, таниқли олим Раҳматилла Иноғомов иккинчи, шоир Насриддин Муҳаммадиев эса учинчи ўринни эгаллашди. Журнал ва газета муассиси "Шарқ" концерни ғолибларга қимматбаҳо совғаларини инъом қилди. Ўзбекистон Қаҳрамони Озод Шарафиддинов ҳам фаол шахматчи, ҳам фаол "Муштум"чи сифатида тақдирланди.

Ўша куни катта кулги байрами кечгача давом этди. Таниқли қўшиқчилар, аскиячилар, шоиру ёзувчилар қўшиқ ва чиқишлари билан келганларни хушнуд қилишди. Ана шу орада "Муштум"га муҳаррирлик қилган, узоқ вақт ишлаганлар ҳам назардан четда қолишмади. Катта кулги байрамида таклиф қилинганлар ҳам, боққа айланиш учун келганлар ҳам бирдай баҳраманд бўлишди.

МУХБИРИМИЗ

ЖУРНАЛИСТЛАРНИНГ ЯНГИ КЛУБИ

Мамлакатимизда фаолият юргизаётган минтақавий журналистлар клубининг сони яна биттага кўпайди. Ўзбекистондаги Очиқ жамият институти Кўмак жамғармасининг гранти асосида Самарқанд, Жиззах ва Сирдарё вилоятлари журналистларининг "Мухбир" клуби иш бошлади. Грант Ўзбекистон Миллий матбуот маркази Самарқанд вилоят бўлимига берилди.

Шу вақтгача республикамизда Бухоро ва Навоий вилоятлари журналистларининг "Репортёр", Сурхондарё ва Қашқадарё вилоятлари журналистларининг "Мулоқот", Фарғона водийси журналистларининг "Ҳамкор" клублари мавжуд эди. Улар ОАВ ходимларини ўқитиш, касб маҳоратини юксалтириш ва минтақадаги касбдошлар алоқасини яхшилаш йўлида қатор ижобий ишларни амалга ошириб келишмоқда.

Янги клубнинг мақсад ва вазифалари ҳақида сўз юритиб, унинг раҳбари Т. Раҳматуллаев биз билан суҳбатда қуйидагиларни таъкидлади:

— Лойиҳанинг мақсади республикамиз марказида жойлашган учта вилоят журналистларининг ҳуқуқий саводхонлиги ва касб маҳоратини ошириш ҳамда уларнинг ўзаро муносабатларини йўлга қўйишдан иборат. Ушбу мақсадни амалга ошириш учун Самарқанд, Жиззах ва Гулистонда учала вилоят журналистлари иштирокида семинарлар ташкил этилади. Ҳар ойда бир марта "Журналист. Жамият. Ҳуқуқ" номли ахборотнома чоп этилади. Ахборотнома Интернет тармоғига жойлаштирилади.

Шуни қайд этиш жоизки, ЎзМММ вилоят бўлими бундан икки ой олдин бошқа бир лойиҳа бўйича ўз ишини муваффақиятли якунлаган эди. Евроосиё жамғармасининг гранти асосида вилоят журналистлари учун семинарлар ташкил этилди, уларга бепул ҳуқуқий маслаҳатлар берилди, ахборотнома чоп этилди, журналистика муаммолари ёритилган адабиёт жамланган мўъжазгина кутубхона ташкил этилди.

Маъсуда ЁҚУБОВА

Mustaqil gazeta HURRIYAT

Таклиф

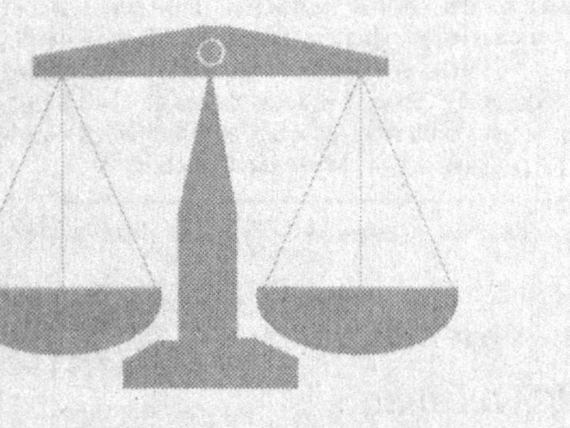

ДАЛИЛИЙ АШЁЛАР ВА ЖИНОЯТ ҚУРОЛЛАРИ

улар қачон ва қандай мусодара қилинади?

Ўзбекистон Республикаси Жиноят-процессуал кодекси (ЖПК)да далилий ашёлар ва жиноят қуроллари масаласини қандай ҳал этиш кўрсатилган. Тергов жараёнида ҳамда суд ҳукмида жиноят қуроллари ва далилий ашёлар тақдири ана шу қонун нормалари асосида ҳал этилмоқда. Бироқ, амалиётдан келиб чиққан ҳолда ана шу қонун нормаларини такомиллаштириш зарурати етилган.

Мамлакатимиз Вазирлар Маҳкамасининг 151-сонли қарорида мусодара қилинган тез бузилувчи истеъмол товарлари тақдирини қандай ҳал қилиш кўрсатилган. Бу тоифадаги моллар яроқлилиги тугашидан бир ой аввал улар билан боғлиқ ижрони таъминлаш зарурлиги қайд этилган. Аммо, бундай товарлар билан боғлиқ жиноят ишларни терговчи томонидан тергов қилиниб, тегишли судга юборилганида суд уларнинг тақдирини ЖПКнинг 457-моддасига кўра ҳукм чиқаришда ҳал этгунга қадар баъзи товарлар яроқсиз бўлиб қолиш ҳолатлари амалиётда учрамоқда. Мазкур қонуннинг 210-моддасида жиноят ишини юритиш тамом бўлгунга қадар ашёвий далиллар тўғрисидаги қабул қилинадиган қарорлар қайд этилган. Унда ашёвий далиллар ҳисобланган тез бузиладиган ва кундалик рўзгорда зарур бўладиган нарсалар, уй ҳайвонлари, паррандалар ва боқиш лозим бўлган бошқа ҳайвонлар зарур тергов ҳаракатлари ўтказилгач, дарров эгаларига қайтариб берилиши лозим. Уларнинг қонуний эгаси ёки мулкдори номаълум бўлган ёки бошқа сабабларга кўра уларни қайтариб бериш мумкин бўлмаган ҳолларда уларга қараб туриш ёки белгиланган мақсадга мувофиқ фойдаланиш учун тегишли корхона, муассаса, ташкилотга топширилиши лозимлиги кўрсатилган.

Аммо, қонун нормаларида тез бузилувчи истеъмол молларини ва уй ҳайвонларини реализацияга топшириш муддатлари кўрсатилмаган, зеро уй ҳайвонларини сақлаб туриш учун уни ем-хашак билан таъминлаш масаласини ҳал этиш керак, бошқа товарлар эса бузилиб қолиши истеъмолга яроқсиз бўлиши мумкин. Шу сабабдан бундай ашёлар терговчи томонидан олинган куннданоқ мутахассисга юбориб, уларнинг истеъмолга яроқлилиги ҳамда нархи ҳақида хулоса олиш лозимлиги; кўпи билан уч кун ичида тез бузилувчи истеъмол моллари терговчининг қарори билан сотувга чиқарилиб, бу уй ҳайвонларини ва истеъмол молларини эксперт ҳулосасидаги нарх асосида сотиб, сотувдан тушган молларнинг пулларини дастлабки тергов органи суриштирувнинг депозит ҳисобига топшириш ҳақидаги қўшимчалар қонуннинг 210-моддасига киритилиши лозим, деб ҳисоблаймиз. Бундан келиб чиқиб, ЖПКнинг 457-моддаси 12-бандига тез бузилувчи истеъмол моллари ва уй ҳайвонларини сотишдан депозитга туширилган пуллар тақдирини суд ҳукм чиқариш вақтида ҳал қилиши ҳақида ҳам қонунга қўшимча киритилиши мақсадга мувофиқ бўлади.

Ўзбекистон Республикаси Жиноят Кодексининг 182-моддасида божхона тўғрисидаги қонун ҳужжатларини бузиш, божхона назоратини четлаб ёки божхона назоратидан яширин ёхуд божхона ҳужжатлари ёки воситаларига ўхшатиб ясалган ҳужжатлардан алдаш йўли билан фойдаланган ҳолда декларациясиз ёхуд бошқа номга ёзилган декларациядан фойдаланиб товар ёки бошқа қимматликларни Ўзбекистон Республикасининг божхона чегарасидан ўтказиш билан боғлиқ жиноятлар ҳақида сўз бориб, "шундай ҳаракат учун маъмурий жазо қўлланилгандан кейин кўп миқдорда содир этилган бўлса" деб кўрсатилган. Бундай ҳаракатларни содир этишда божхона қонунларни бузиб, қонунга зид равишда айланма йўллардан мамлакатимизга товарларни олиб киритиш жиноятлари кўплаб содир этилмоқда, шу жиноятни олдини олишга чора тадбирлар кўрилмоқда, Вазирлар Маҳкамаси қарорлари ҳам қабул қилинмоқда, аммо шу каби жиноят ишларини ҳал этишда амалиётда бир тартиб ўрнатилмаган. Божхона тўғрисидаги қонунларни бузишда тажовуз иқтисодиёт соҳасидаги ижтимоий муносбатларага йўналган. Жиноятнинг буюми – жамиятда эркин муомалада бўлган ҳар қандай товарлар ёки бойликлардир, шундай экан бу жиноятни содир этишда олиб ўтилаётган товарлар, бойликлар давлат фойдасига мусодара этилиши лозим. Бундай жиноят содир этилганда мулк эгалари тергов органлари томонидан жабрланувчи сифатида тан олиниши мумкин эмас, чунки жиноят оқибатида Ўзбекистон Республикаси иқтисодиётига зарар етказилади. Жумладан, контрабанда йўли билан олиб ўтилаётган товарлар далилий ашё ҳисобланиб, жиноят содир этилган қурол бўлсада, айрим товар эгалари ўзларига зарар етказилган, деб ҳисоблашади.

Хусусан, прокуратура органлари айрим ҳолатларда уларни жабрланувчи шахс сифатида ҳимоя қилишга уринмоқда. Тошкент тумани терговчиси Қораев 3-сонли жиноят иши бўйича йигирмадан ортиқ шахсни жабрланувчи деб топган. Тошкент туман прокурори уларнинг манфаатини кўзлаб, декларациясиз, божхона тўловларисиз айланма йўллардан киритилган товарларни эгаларига қайтариб бериш ҳақида судга даъво ариза киритганлар. 2001 йил 6 сентябр куни Тошкент тумани жиноят ишлари бўйича судининг Абдуллаев Равшан ва Зокирхўжаев Алихонларга нисбатан чиқарилган ҳукмга кўра, Тошкент тумани прокурори К.Иноятовнинг даъво аризаси қаноатлантирилиб, мусодара қилинган моллар 20 дан ортиқ кишига қайтарилган. Аммо бу каби жиноят содир этилганда божхона қонунларини бузиб олиб ўтилган товарлар қайтарилиши қонунда аниқ бир йўналишга эга эмас.

Бундан ташқари шу каби жиноятларни содир этишда ўзга шахсларга тегишли бўлган автомашиналардан жиноят қуроли сифатида фойдаланилади. Шу нуқтаи-назардан ЖПКнинг 211- ва 457-моддалари таҳрирга муҳтож деб ҳисоблаймиз.

Яна бир долзарб масала бу валюта қимматликларини қонунга ҳилоф сотиб олиш ёки ўтказиш бўйича жиноят ишларини кўришда тўғилаётган муаммолардир. Бундай жиноятлар Ўзбекистон Республикаси ЖКнинг 177-моддасида ўз аксини топган. Аммо баъзида тергов жараёнида терговчи томонидан хато ва камчиликларига йўл қўйилмоқда. Жумладан, валютани ноқонуний сотиш вақтида ушланган шахснинг ёнидан чиққан барча валютани ишга далилий ашё сифатида қўшиб қўйиш кузатилмоқда. Бундан ташқари, неча пул топиш мақсадига қараб эмас, балки гумондорнинг ёнидан чиққан барча валюта бойликларини ҳисобга олган ҳолда жиноят иши қўзғатиши ҳолатлари кўплаб учрамоқда. Ҳатто, жиноят содир этилган куниёқ гумонланувчининг уйи тинтув қилиниб, уйидан чиққан ўзга шахсларга тегишли бўлган валюталарни ҳам далилий ашё деб ишга қўшиб қўйилмоқда. Суд эса бу валюталарни давлат фойдасига мусодара этиш ҳақида ҳукм чиқарилмоқда. Тошкент шаҳар Юнусобод тумани жиноят ишлари бўйича судининг Т.Якубовга нисбатан 2003 йил 11 мартдаги чиқарган ҳукми ҳамда Тошкент шаҳар Шайхонтоҳур тумани жиноят ишлари бўйича судининг 2001 йил 4 июлда Р.Иномалиевага нисбатан чиқарган ҳукмларини мисол тариқасида келтириш мумкин. Уларнинг автомашинасидан ва уйидан тинтув пайтида оила аъзоларига тегишли бўлган валюта бойликлари топилган. Аммо сотиш мақсадида сақланмаган валюталар ҳам давлат фойдасига мусодара қилиб юборилиб, айбсиз фуқароларнинг манфаатларига путур етказилган.

Ўзбекистон Республикаси Олий Суди Пленумининг 2000 йил 18 апрелдаги 8-сонли қарорининг 5-бандида валюта қимматликларини сақлаш ва ташиш ҳолатлари ўзича валюта қимматликларини ноқонуний олиш ёки ўтказишни ташкил этмайди деб қайд этилган. Шунга қарамай, суд амалиётида бу қарор нормалари татбиқ этилмасдан фуқароларни ҳуқуқ ва манфаатлари бузилиши ҳолатлари учрамоқда. Шу сабабли жиноят ишида қурол бўлмаган ва сотиш мақсади кўзланмаган валюталар, гумондорнинг уйидан чиққан валюталар давлат фойдасига мусодара этилмасдан эгаларига қайтариши лозим. Бу ҳақда ЖПКнинг 209-моддасига қўшимча киритилиши лозим. Судланувчининг мол-мулкини мусодара этиш тариқасидаги қўшимча жазоси кодексдан чиқарилиб ташланди. Шунга кўра судланувчининг ўз оиласи эҳтиёжи учун йиғилган оилавий жамғармадан маҳрум этилиши унинг оиласини ночор аҳволга солиш билан баробар бўлади.

Қонун устуворлигини таъминлаш халқнинг ҳуқуқ ва манфаатларини ҳимоя қилиб, ушбу таклифларни қонун нормаларига киритиш қонунчилигимизни такомиллаштириш амалиётида йўл қўйилаётган хато камчиликларни бартараф этиш омили ҳисобланади.

Юқоридаги таклифларга ҳуқуқшунослар ўз муносабатини билдиришларига умид қиламан. Шу ўринда "Ҳуррият"нинг шу йил август сонида эълон қилинган "Давлат, адвокатура, адвокат" сарлавҳали мақолада адвоҳатлар Ғиёс Намозов ва Бахтиёр Шоҳназаровлар томонидан билдирилган таклифларни қўллаб-қувватлашимни билдираман.

Нилуфар ШУКУРОВА,
Собир Раҳимов туман ҳуқуқий маслаҳатхонаси адвокати

Эътироф

ИБРАТ АСАРИНИ ЯПОНИЯДА ЎРГАНИШЯПТИ

Исҳоқхон тўра ибн Жунайдуллоҳ хўжа Ибратнинг номи мамлакатимиз тарихи ва маданиятида алоҳида ўрин тутади. Ибрат 1862 йили Наманган вилоятининг Тўрақўрғон қишлоғида туғилган. Отаси Хозим тахаллуси билан шеърлар ёзган, онаси Хурбиби отин эди. Исҳоқхон Қўқондаги Муҳаммад Содиқ Тункатор мадрасасини тугатиб, қишлоғида усули жадид мактабини очган ва болаларни янгича усул — усули савтияда ўқитган. 1887 йили у онаси билан ҳаж қилган, ўша ерда онаси вафот этган. Исҳоқхон Ватанга қайтишга шошилмай, Қуддус, Шом, Фаластин, Истанбул , София, Афина, Рим шаҳарларига саёҳат қилган, қайтишда Жидда орқали юриб, Ҳиндистонга борган. Бирмунча вақт Бомбай ва Калкуттада туриб, ҳинд ва инглиз тилларини ўрганди, ана шу тилларнинг солиштирма луғатини тузади. 1896 йили эса Қашқарга ва Хитойнинг ички минтақаларига саёҳат қилади, у ерда халқнинг тилидан ташқари урф-одатларини, яшаш тарзини, меъморчилиги ва техника янгиликларини ўрганади.

Ибрат ҳар томонлама етук киши бўлган, диний илмлар билан бир қаторда дунё адабиётини яхши билган, техника ва замонавий фанлардан хабардор бўлган. У Ҳиндистондан Тўрақўрғонга граммофон олиб келган, Россиядан эса фото ва кино аппаратлари, совутгич келтирган, қишлоғида оврупоча ҳаммом қурдирган. 1908 йилда у Россиядан босма дастгоҳи келтириб, Тўрақўрғонга босмахона очади ва ўлкада илк матбаачиликка асос солади. Шу ерда кутубхона ҳам ташкил этади.

Ибрат илм-фаннинг турли соҳаларига бағишланган бир неча илмий-тарихий асарларнинг муаллифи ҳамдир. Унинг "Мезон уз-замон" ("Давр тарозиси"), "Жомиъ улхутут", "Тарихи Фарғона", "Тарихи маданият" ва бошқа асарлари, луғатлари ҳанузгача илмий аҳамиятини йўқотган эмас. Буни "Мезон уз-замон" асарини араб ёзувида, инглизча ва русча сўзбошилар билан Япония ўқувчиларига мўлжаллаб нашр этилиши ҳам исботлаб турибди.

Мазкур нашрни Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси Шарқшунослик институти ҳамда Япония пойтахти Токиодаги "Ислом ўлкаларини ўрганиш дастури" ("Islamik Area Studies Projekt") биргаликда тайёрлаган ва чоп этган. Асарни Токио университети профессори Хисао Коматцу ва ўзбек олими Бахтиёр Бобожоновлар нашрга тайёрлашган ва сўзбошиларини ёзишган.

"Мезон уз-замон" Ибрат ижодида энг қизиқарли, ноёб асарлардан ҳисобланади. Унинг шикаста хатида ёзилган ягона нусхаси Ўзбекистон Республикаси ФА Шарқшунослик институтида сақланмоқда ва япон нашри ана шу нусха асосида тайёрланган. Қўлёзма соҳиби Жўра Зокирий Ахсикатий унинг варақларига жуда кўп қўшимча, изоҳ ва тузатишлар киритган.

Хўш, "Мезон уз-замон" нима ҳақда? Ибрат бирмунча вақт Тўрақўрғонда қозилик вазифасида ишлаган ва 1917 йилдаги тўнтариш туфайли бу ишидан кетишга мажбур бўлган. "Мезон уз-замон" эса Ибратнинг даврга, дунёга, динга, ҳазорага бўлган муносабатини, кишиларни тақволи, маърифатли, маданиятли қилиш, уларни Аллоҳ йўлидаги яхши ишларга чорлаш, яъни амри маъруфни ўз ичига олган.

Ибрат ўз китобида ёзадики, ҳар бир давр, замонда янги-янги нарсалар кашф этилади, пайдо бўлади. Мусулмонлар уларни замон тарозисида тортиб қабул қилишлари, кераклисидан ўз манфаатлари йўлида бемалол фойдаланишлари керак. Муаллиф буларни "одат" ва "расми-урф" категориясига киритади. Аммо унинг фикрича, айрим нодон ва жоҳил кимсалар, мутаассиб дин ходимлари ана шу нарса ва қулайликларни Аллоҳ бандалари учун яратиб қўйганини инкор этиб, уни ҳаром ёки макруҳ деб эълон қиладилар ва мусулмонлар орасига низо солиб, уларни тафриқа (бўлиниш)га олиб борадилар.

Муаллиф ўз ғояларининг исботи учун Ўрта Осиёда пайдо бўлган поезд, пароход, машина каби транспорт воситаларини тавсифлашга киришади ва булар одамлар учун зарур, фойдали нарсалар, дейди. Аллоҳ бандаларига марҳамат қилиб турса-ю, биз жоҳиллигимизга бориб, бу неъматлардан фойдаланишдан бош тортиб турсак, яхши бўладими, деб хитоб қилади муаллиф.

Ибрат ўз китобида куйиниб ёзишича, мусулмон ўлкалари ўтмишда юксак маданиятли, илм-фан гуллаб яшнаган, улкан ҳазора (цивилизация)лар маскани бўлган. Аммо кейинги асрларга келиб, бу ўлкаларда ўзаро низо, урушларнинг, тахт талашишларнинг кучайгани боис улар бу соҳада оқсай бошлади, Ғарбдан орқада қолиб кетди.

Муаллиф икки дунё — Шарқ ва Ғарбни бир оила дейдиган бўлсак, оила бошлиғи ҳар иккови фарзандига ҳам баравар илм-заковатни, ҳунар-санъатни бир хил ато қилган, дейди. Фақат кичик ўғил (Ғарб) Бошлиқнинг чақириғига эргашиб, фан-санъатни такомиллаштириб борган бўлса, катта ўғил (Шарқ) замон, давр талабини ҳис эта олмай, тараққиётдан орқада қолди. Шу ўринда у шундай хулосага келади: Шарқ, яъни мусулмонлар замонни ўзларига мослаштиришни кутиб ўтирмай, ўзлари ўша замоннинг фойдали илмларига мослашсалар яхши бўлмасмикан?

Асар муаллифи унда кишилар ўртасидаги аҳиллик ва бирлик (иттифоқ ва иттиҳод) масалаларига ҳам алоҳида тўхталиб ўтади. Ибрат минтақа мусулмонлари ўртасида пайдо бўлаётган турли низо, бўлинишлардан норози бўлади, кўпинча улар замирида дин қайғуси эмас, шахсий манфаатлар ёки адоватлар ётганидан куюнади. Қуръон ва суннат асосида мўминларни сулҳга ва иттифоққа чақиради. Ибратнинг бу даъвати айниқса Октябрь тўнтариши ва ундан кейинги фуқаролар уруши пайтидаги хунрезликларнинг олдини олишда нақадар долзарб ва олдиндан огоҳлантириш бўлганини англаб олиш қийин эмас.

"Мезон уз-замон"да муаллиф, шунингдек, Фарғона ўлкасида тасаввуфнинг тарқалиши, унинг оқимлари, ўлкада ухровий ва дунёвий билимларни тарқатиш, халқнинг урф-одатлари ва расм-русумларининг фойда-зиёнлари, бидъат (янгилик)ларга мусулмонларнинг муносабатлари каби масалаларни кенг қамраб олади.

Хулласи, Исҳоқхон тўра Ибратнинг "Мезон уз-замон" асари икки ҳазора (яъни Ғарб ва Шарқ цивилизацияси) ўртасидаги муносабатлар, диний-ухровий илмлар билан бир қаторда дунёвий илмларни ҳам замон тарозусига солиб ўрганиш, диний бағрикенглик асосида дунё халқлари билан иттифоқда ва ҳамкорликда яшаш каби муаммоларни тадқиқ этганлиги билан аҳамиятлидир. Унинг япон ўқувчиларига мўлжаллаб нашр этилиши ҳам асар ҳозиргача ўз илмий-маърифий қимматини ва аҳамиятини йўқотмаганлигини билдириб турибди.

Аҳмад ТУРСУН

Фан

ИЛДИЗНИНГ МОҲИЯТИ

Этнография фани худди шуни ўрганади.

Этнография фани қадимги грек сўзлари —"этнос" (халқ) ва "графо" (ёзиш, таърифлаш) деган маънони билдириб, янги фан сифатида XIX асрда тўлиқ шаклланди. Бу терминнинг асосчиси XVII аср бошларида немис ёзувчиси Иоганн Зуммер бўлиб, унинг 1808 йилда илк бора "Этнография" илмий-оммабоп журнали чиқди. Этнография сўзи машҳур француз табиатшуноси, физик олими Жан-Жак Ампер томонидан таклиф этилди. Ушбу фан шаклланиши натижасида дунё халқларининг келиб чиқиши, ижтимоий турмуш тарзига оид улкан ишлар амалга оширилиб, илмий-тадқиқотлар туфайли дунё халқлари классификацияси яратилди.

Этнография фанининг Марказий Осиёда ҳам ўз ўрни ва аҳамияти маълум даражада сезилиб, бу ҳудуддаги халқларнинг этник қиёфаси, хўжалик фаолияти ва турмуш тарзи хусусиятлари даставвал маҳаллий, табиий-географик ва экологик шароитга боғлиқ ҳолда ўрганиб келинди. Афсуски, собиқ шўролар тузуми даврида иқтисодий ва маънавий қашшоқлик, зўравонлик ва миллий низолар кучайган даврда Ўрта Осиё, жумладан, ўзбек халқининг келиб чиқиши хусусида бирон бир одилона илмий фикр юритиш мумкин эмас эди. Шиддатли мустабид ижтимоий оқимнинг қудратли тўлқинида инсоннинг, бутун бир элат ва халқнинг сабр тоқати ва иродаси, кучи, ақл-идроки синовдан ўтди. Шу оғир давр синовларига қарамай, ўзбек халқининг келиб чиқиши, унинг илк аждодлари миллий, моддий ва маънавий тарихига оид илмий асарлар яратилиб, ўзбек этнография мактаби шаклланди. Машҳур этнограф олимлардан Т. Ходжаев, К. Шониёзов, И. Жабборов, А. Муҳаммаджонов, Б. Кармишева ва бошқалар бу соҳага оид машҳур асарлар ҳамда дарслик яратдилар.

Этнография фани ҳар бир одамни ирқий белгилашдан ташқари ҳудудий, иқтисодий, маданий, сиёсий урф-одатларни, турмуш тарзини фарқлай билиш билан биргаликда одам қиёфасини белгилайдиган тана, кўз, соч-соқол, қош, киприк, лаб, бурун, тирноқ, қулоқ, бўйин, томоқ, панжа, тирсак, тавон, тиш, пешона, қўл, оёқ, бўй, тери каби тавсифий белгиларни тадқиқот таҳлилига киритиш билан ҳам ажралиб туради. Шуни алоҳида таъкидлаш керакки, этнография фани фақатгина Ўзбекистонда мустақилликдан кейинги даврларда олий ўқув юртларида дарс сифатида ўтиб келинмоқда. Бу эса этнографияга оид мавжуд муаммоларни бартараф этиш, жиддий хулосалар чиқариш, камчиликларни тугатиш, сифатли дарсликлар, қўлланмалар яратиш муҳим масала эканлигидан далолат беради.

Мамлакатимиздаги ўтмиш аждодларимиз бўлган уруғ, элатларни қандай шаклланганлигини ўрганиш, ҳар бир уруғнинг юзага келишидаги сабабларни илмий ёритиш долзарб масаладир. Ўз навбатида Ўзбекистонда аҳолини тез ўсиши, уруғларни аралашиб ҳамда қўшилиб кетишини кучайтириш туфайли тадқиқотларни ҳудудий жиҳатдан тез вақтда қайта ўтказиб туришни талаб этади. XX асрнинг 20-40- ва 90-йилларида олиб борилган этник тадқиқотлар шуни кўрсатадики, бу даврда фақатгина аҳоли сони ўсиб қолмасдан, балки ижтимоий тузум ўзгарди, янги ерларни ўзлаштириш, саноат корхоналарининг ўсиши, аҳолининг мажбурий кўчирилиши, четдан келган элатларнинг маҳаллий аҳоли билан қўшилиб яшаши ҳолатини ўрганиш илмий аҳамиятга эгадир. Баъзи бир хулосалар натижаси шуни кўрсатмоқдаки, ҳали кўпчилик кишилар, ҳатто баъзи зиёлиларимиз, ўрни келганда айтиш жоизки, олимларимиз орасида ҳам этнография фани ҳақида оддий бўлса ҳам тушунча йўқ. Бу фан йўналишида олиб борилаётган илмий мавзуларга, тадқиқотларга шубҳа билан қараш, эътиборсиз бўлиш ҳолатлари мавжуд. Этнографик илмий тадқиқотлар олиб боришга жазм қилган ёки шу масалага жиддий киришган ёш илм фидойиларини назарий-амалий жиҳатдан қўллаб-қувватлаш суст даражада. Аниқроқ қилиб айтганда, этнография фанига ҳисса қўшиш ёш талантли, истеъдодли, ўткир зеҳнли илмий ижодкорларни тарбиялаш, улар бошлаган илмий тадқиқотларни қўллаб-қувватлаш, ортиқча мансаб, унвондан фойдаланиб ҳали бу тадқиқотчи ёш, "бир оз пишсин" ёки "кутиб турсин" деб "кераксиз" ортиқча талабларни қўйишни олдини олиш демакдир. Мактаб, академик лицей, коллежлар, Олий ўқув юртларида ноутахассис бўлимларда ўзбек халқининг шаклланиш жараёни, илк аждодлари ҳақида этнография фанига оид мавзуларни киритиш ёки ушбу мавзуга оид манбалардан фойдаланиш мақсадга мувофиқ. Ёш авлод, албатта, ўз юртини, халқини, тарихини билишлари, ватанпарварлик руҳида тарбияланиши, ўз миллатидан фахрланиш, ғурурланиш туйғуси билан комил инсон бўлиб етишиши мумкин. Ёшлар илк аждодларимиз яратган моддий-маънавий меросни ўрганиши, уни тиклаши, унутилган урф-одатларни чуқур англаб етиши асосида Ватанга содиқ баркамол ҳолда ўсишлари зарур. Ҳозирги муҳим масала этнография соҳасидаги олимларни, тадқиқотчилар сонини кўпайтириш, самаралари илмий тадқиқотларни амалга оишириш давр талабидир. Чунки ўзбек этнографияси тарихи ва истиқболи ниҳоятда бой ҳамда мазмунлидир. Ўзбек халқининг шаклланиш жараёнига ҳал қилувчи таъсир кўрсатган манбалар, этногенезга оид баъзи назарий масалалар, анъанавий машғулотлар моддий маданият, урф-одатлар ва ирим-сиримлар каби мавзуларни ўрганиш учун этнография соҳасида илмий тадқиқотлар олиб бораётган олимлар асосий эътиборини қаратиши лозим бўлган соҳалар талайгина.

Ўқувчилар ва талабаларни миллат ва миллий ғурур тушунчаси билан миллий истиқлол руҳида тарбияланишини янада кучайтириш лозим бўлади.

11-синф "Ўзбекистон тарихи" дарслигига ўзбек миллати ёки миллат тушунчаси ҳақида махсус боб киритиш лозим.

Этнографияга оид илмий мавзуларни тасдиқлашда миллий хусусиятларни, этник гуруҳлар этногенезисини ва ҳудудий жойлашувини ҳисобга олиш шарт.

Этногруҳлар этногенезисини ва уларнинг ҳудудий жойлашувини тарихий манбалар асосида таҳлил этиш керак. Илк этник аждодларнинг дастлабки шаклланиш жараёни ҳамда этнотопонимикасини асослаш ҳам шу талаблар сирасига киради.

Мактабларнинг 5-6-синф "Ўзбекистон тарихи" дарсликларида этногенезисга оид манбалар акс эттиришса, яхши бўларди.

Дарслик мавзуси ва мустаҳкамловчи саволар ҳамда қўшимча дарсларда этнографияга оид манбалардан ўринли фойдаланишни йўлга қўйиши лозим.

Этнографияга оид рангли ва ҳудудий хариталар яратиш, уруғларнинг ўтроқ, ярим ўтроқ, кўчманчи ҳолатда яшашини тасвирлашга киритилса, мақсадга мувофиқ бўлади.

Этнографияга оид ўқув-услубий, илмий филмлар, видеомультпрограммалар тайёрлаш ва унинг турмуш-тарзини акс эттирувчи рангли ўқув-услубий қўлланмалар талаб даражасида бўлсин.

Маҳаллий халқларнинг қўшни ва бошқа халқлар билан этник ҳамда ижтимоий-иқтисодий алоқаларини ўрганишга жиддий эътибор қаратиши лозим бўлади.

Сайфулло ТУРСУНОВ,
тарих фанлари доктори

Фаолият

МЕҲРИДАРЁ

Меҳрга зор даргоҳда у ана шундай устоз

Ўқитувчининг, демакки, мураббий-устознинг ёмони бўлмайди. Барчамиз ҳам хом сут эмган бандамиз, инсониятга хос қусурдан холи одам йўқ; беайб — Парвардигор, ахир. Шундайликка шундайку-я, бироқ ўқитувчи — мураббий ҳақида оғиз очганда салбийроқ маъно касб этувчи нисбатни қўллашга эҳтиёт бўлиш керак чоғи. Сабабики, наинки касбига, аввало ўқувчига — шогирдларига меҳри бўлмаган инсондан ўқитувчи-мураббий чиқмайди. Ўқувчи-шогирдга нисбатан кўнглида меҳр ҳис этмаган одамнинг ўқитувчи-мураббийликда узоқ ишлашини тасаввур этиш қийин-ов.

Мўйдин ака Мадаминов олтмишни урганига икки йил бўлди; қирқ йилдирки — ўқитувчи; Қўқон шаҳридаги 5-махсус мактаб-интернатда жисмоний тарбиядан сабоқ бераётганига йигирма йилдан ўтди! Бу айтишгагина осон. А-андек тафаккур қилиб, умрининг қирқ йили, боз яна шундан тенг ярмини махсус мактаб-интернатда ўтказган инсонга нисбатан "меҳридарё" деган, бир қарашда баландпарвоз, айни ҳолатда ҳеч қандай муболағага ўрин қолдирмайдиган нисбатни қўллаганимиз учун бизни айбситмассиз! Худди шундоқ: Мўйдин Ҳасанович — меҳри дарё инсон. Ахир ўйланг: домла йигирма йилки, қайд этилганидек, "махсус мактаб-интернатда" ишлаб келмоқда, бундай даргоҳда, жуда юмшоқ айтганда, тўрт мучаси соғ болалар таҳсил олмайди, шунингдек, муштдек бошига тақдирнинг аёвсиз зарбалари тушган гўдаклар ҳам шу ердан паноҳ топганки, меҳру мурувватга зор қаро кўзлар орасида ишлаш, уларга сабоқ бериш осон дейсизми? Бундай даргоҳда фаолият кўрсатаётган инсонда бардош ҳам, меҳр ҳам бошқаларга қараганда икки ҳисса ортиқ бўлмоғи лозим ва лобиддир. Ким билсин, Мўйдин Ҳасановичнинг юзидаги ажин, сочларидаги оқ толалар мураббийлик заҳматидан кўра ўша меҳрга зор гўдакларнинг маъсум кўзларига барвақт инган мунг, уларнинг тақдирига ачиниш ҳиссининг ҳосиласимикан?.. Қайдам. Шуниси аниқки, салкам чорак асрдан буён домла ширин лутфларга бурканган сабоғи, самимий панд-ўгитлари-ю беғараз, беминнат ёрдами билан ўқувчи-шогирдларининг кемтик кўнглини тўлдириб келмоқда. Ҳали кўп бўлгани йўқ: домланинг ўз ташаббуси, ғайрати натижасида махсус мактаб-интернатда замонавий спорт-соғломлаштириш комплекси бунёд этилди. Атрофи чиройли қилиб ўралган, мўъжазгина стадионда бемалол вилоят миқёсидаги футбол мусобақасини ўтказиш мумкин, ярақлатиб қўйилган спорт зали стол

тенниси, волейбол, баскетбол, бадментон сингари спорт турлари бўйича ҳам яхшигина мусобақаларга мезбон бўлса, биров ҳижолат бўлиб қолмайди. Кийиниш, ювиниш хоналари — шинам, ҳатто саунагача бор. Қайтарамиз, бу ишларни домла бирор давлат идораси қўлига маблағ тутқазганидан сўнггина уддалагани йўқ. Мўйдин Ҳасанович аж-жойиб стол тенниси, бадментон мураббийи эмасми, Қўқонда бу спорт турида ҳавасмандлар кўп. Бу ёғи катта-кичик раҳбар-раҳбарчалардан тортиб дамига ош пишадиган савдогарлару ҳунармандларгача бўш қолди дегунча домланинг ёнига шошилади, денг. Қурилиш-таъмирлаш ишларига, асбоб-анжомлар харидига шундай ҳавасманд, интернатдан ташқарида бўлган юзлаб, (эҳтимолки, ундан ҳам кўп) шогирдларидан савоб-талаблари кор келишди... Қарабсизки, мўъжазгина, ихчамгина, спорт-соғломлаштириш мажмуаси тайёр.

Бугунги қийин шароит, лафз ўрнини нафс, оқибат ўрнини риё эгаллаёзган бир паллада домла ўзгача йўл тутиши ҳам мумкин эди: дейлик, олаётган маошига яраша ишлаб (бир кун — иш, беш кун — дам), бўш вақтини ўзи учун ғоят манфаатли бўлган юмушларга сарфлаб, ёинки ўзини қониқтирадиган пул эвазига ҳаваскорларга бадментон ёки стол теннисидан мураббийлик қилса, биров айбситмайди. Йўқ, домла шахсий манфаатини биринчи ўринга қўймайди: ҳавасмандлар ўз йўлига — қўлдан келганича мураббийлик қилади, илло қилган меҳнатига, "ставка" қўймайди, топган-тутганидан интернат ҳам бебаҳра қолмайди. Мана, яқинда домланинг яқинларидан бири каттакон, айтиш мумкинки, ҳавасга лойиқ спорт мажмуаси қуриб, Мўйдин Ҳасановични катта маош ва яхшигина имтиёз билан мураббийликка таклиф этганди. Қаҳрамонимиз оқибатли шогирдига таклиф этилган маошдан ҳам каттароқ раҳмат айтиб, интернатда қолди. Йўқса, домлада ҳам рўзғор, бола-чақа (ўзининг таъбири билан айтганда, учта қиз, битта "Поти-Зуҳра") бор...

Мўйдин ака Мадаминов фақат ташкилотчилик ишлари билангина ўралашиб қоладиган устозлардан эмас. ФарДУнинг атанган олим-ўқитувчилари билан ёрдамчи мактабларнинг 1-9 синфлари учун "Жисмоний тарбия дастури"ни ишлаб чиқишда алоҳида жонбозлик кўрсатди...

Тиниб-тинчимас қаҳрамонимиз гоҳо бир неча кун ишхонасида кўринмай қолади. Суриштирсангиз, фахрийлар ўртасида ўтказилаётган мусобақага кетган бўлади, таъкидлаш шартки, бирор марта қуруқ қайтган эмас. Бадментон бўйича фахрийлар ўртасида ўтказилган мусобақада учинчи, стол теннисидан вилоятда биринчи ўринни эгаллади. Қойил демай илож йўқ: Мўйдин Ҳасановичнинг тенгқурлари аллақачон «оқсоқол» мақомини олиб, баъзилари ҳозирданоқ ҳассага ҳамроҳлик қилаётган бўлса, домла ўзи суйган спорт тури бўйича навқирон шогирдларига ҳали-бери уловни бермайдигандек...

Туф-туф, кўз тегмасин.

Т. АКБАРОВ

Дараклар

ҲУКУМАТ ТАРКИБИ МАЪҚУЛЛАНДИ

Маҳмуд Аббосдан кейин Фаластин бош вазири лавозимига тайинланган Аҳмад Пуря ҳукуматни шакллантиришга ҳаракат қилмоқда. Ҳафта якунида бош вазир янги ҳукумат таркибини ишлаб чиққан ва Мухторият раҳбари Ёсир Арофатга тақдим этган. Ўз навбатида ҳукумат лойиҳаси Арофат томонидан маъқулланган.

Янги бошқарув тизимида бир нафар ХАМАС гуруҳи аъзоси ва бошқа сўл гуруҳ вакиллари ҳам бор. Ҳозирги шароитда ҳукуматнинг энг масъулиятли лавозими саналган ички ишлар вазири вазифасини Носир

Юсуф бажариши кўзда тутилган. Юсуф, энг аввало, мамлакатдаги тартибсизликларга барҳам бериши ва тинчликни мустаҳкамлаши зарур.

ИТАЛИЯ ЭЛЕКТР ТОКИСИЗ ҚОЛДИ

Ёдингизда бўлса, август ойида АҚШ ва Канаданинг айрим ҳудудларида электр энергия таъминоти маълум вақтга тўхтаганди. Худди шундай ҳолат Италияда ҳам содир бўлди. Мамлакатнинг Сардиния оролидан ташқари барча қисмида электр токи узилиб қолди. Айни ўша пайтда пойтахт Римда “Оқ тунлар” байрами нишонланаётган эди. Энергия таъминоти узилиши оқибатида мамлакатдаги савдо ва маиший хизмат муассасалари фаолияти вақтинча тўхтаган, метрополитен ва лифтлар ишламай қолган.

Мутахассислар Франция ёки Швейцария электр станцияларидаги носозликлар ушбу ҳолатни келтириб чиқарган бўлиши мумкинлигини айтишмоқда. Айни вақтда кўнгилсиз аҳволни бартараф этиш бўйича тезкор чоралар кўрилмоқда.

ТЕХНОЛОГИЯ ЯНГИЛАНАДИГАН БЎЛДИ

Германияда электр токи олишнинг кенг тарқалган усули бу шамол энергиясидан фойдаланиш ҳисобланади. Буни республикада шамолдан олинадиган электр токи

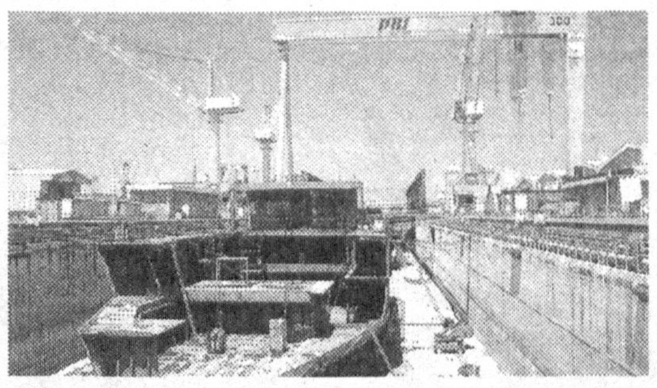

умумий энергиянинг 20 фоизини ташкил этишидан ҳам билса бўлади. Мамлакатда 14 мингга яқин паррак мосламалари бор ва улар арзон электр токи ишлаб чиқаришга хизмат қилади. Айни вақтда эколог олимлар шамол парракларининг салбий жиҳатлари, хусусан, уларнинг қушлар ҳаётига хавф солаётгани хусусида кўп гапиришмоқда. Ана шуларни инобатга олиб, немис олимлари шамолдан энергия олишнинг бошқа илғорроқ усули ва янги технология яратиш йўлида изланмоқдалар.

ЧЕЧЕНИСТОН РАҲБАРИГА СУИҚАСД

Чеченистонда вақтинча президент вазифасини бажариб турган бош вазир Анатолий Попов заҳарланиб шифохонага ётқизилди. Хабарларга қараганда, бош вазирнинг аҳволи у қадар жиддий эмас ва у ўзини анча яхши ҳис қилмоқда. А. Попов мамлакатдаги газ қувури очилиши маросимида иштирок этган ва тадбирдан сўнг ташкил қилинган тушликда номаълум кишилар томонидан заҳарланган. Ҳозирча айбдорлар аниқланганича йўқ.

Эслатиб ўтамиз, аввалги президент Аҳмад Қодиров сайловлар яқинлашиши билан унга тайёргарлик кўриш учун раҳбарликни вақтинча А. Поповга топширганди. Шуни алоҳида айтиш зарурки, сайловда президентликка бош вазир номзоди кўрсатилмаган.

ЧХАИДЗЕ — КОМПЬЮТЕРДАН КУЧЛИ

Грузиялик Георгий Чхаидзе кўз кўриб, қулоқ эшитмаган оғир вазифани уддалади: у иккита 9 хонали сонни кўпайтириш амалини ҳеч қандай техник воситаларсиз амалга оширишга муваффақ бўлди. Математиклар, психологлар ва бошқа мутахассислар иштирокидаги йиғинда тиниб-тинчимас грузин 20 дақиқа вақт ичида, икки узундан-узоқ сонни бир-бирига кўпайтирди ва тўғри натижани кўрсатиб берди. Энди Георгий Чхаидзе Гиннеснинг рекордлар китобига кирадиган бўлди.

Абдул СОБИР тайёрлади

Бизнес

SHARP: ҚУЛАЙ, АРЗОН, СИФАТЛИ

Дунёда ўзининг сифатли маҳсулотлари билан шуҳрат қозонган ва электроника бозорида мустаҳкам ўрин эгаллаган SHARP корпорацияси 1912 йилда ташкил этилган. Унга токиолик механик Хаякава Токудзи асос солган. Фирма дастлаб соябонлар учун арзимаган эҳтиёт қисмлар тайёрлаб сотган. Ўша вақтда ҳали ҳеч ким, ҳатто Хаякаванинг ўзи ҳам, ана шу кичик устахона кейинчалик бутун жаҳонга машҳур компанияга айланишини билмасди.

1915 йили Токудзи “Ҳамиша ўткир қалам”(Ever-ready-Sharp Pencil) деб номланган янги маҳсулот ишлаб чиқаришни йўлга қўйди. Қаламлар савдога чиқарилгач, фирма SHARP деб атала бошлади ва шу тариқа янги кашфиёт бутун бошли корпорациянинг савдо белгиси ҳамда номига айланиб кетди. 1923 йили Токиода юз берган даҳшатли зилзила эндигина қаддини ростлай бошлаган фирмага ҳам кулфат келтирди: SHARPнинг шаҳар марказида жойлашган биноси бутунлай вайронага айланди. Ҳаммасини яна қайтадан бошлашга тўғри келди. Токудзи умидсизликка тушмай, фирма қароргоҳини Осака шаҳрига кўчирди ва шу шаҳарда янги иншоот бунёд этди. Тез орада ишлаб чиқариш ҳам изга тушиб кетди. Фирма илғор ғоялари ва ихтиролари билан Япония электроника бозорини жуда тез суръатда эгаллади. Айнан SHARP компанияси 1925 йили мамлакатда биринчи бўлиб радиоприёмниклар ишлаб чиқаришни йўлга қўйди. 1953 йилдан компания телевизорлари ҳам оммавий суръатда сотила бошлади. 1973 йили компания дунёда биринчи бор чўнтак калькуляторларини ишлаб чиқарди...

Бугунги кунда жаҳоннинг йигирма мамлакатида SHARP корпорациясининг савдо бўлимлари бор. Шунингдек, 12 хорижий давлатда корпорация ваколатхонаси ишлаб турибди. Турли мамлакатларда жойлашган учта илмий-тадқиқот марказида компания олимлари янги-янги кашфиётлар устида изланиш олиб боришмоқда. Корпорация теле ва видео тизими, маиший жиҳозлар, ахборот технологиялари, микросхема каби ўнга яқин йўналишда энг сифатли, қулай ва нисбатан арзон маҳсулотлар ишлаб чиқармоқда. Айни вақтда SHARPнинг улкан тизимида 23 минг 600 нафар ходим меҳнат қилмоқда. Корпорациянинг 1999 йилги савдо айланмаси ҳажми 1745 миллион иенани ташкил этди.

С. КАМОЛ

Маърифат

ОЁҒИ ЕРДАН УЗИЛГАН ОДАМ

мен, сиз ёки у бўлиши мумкин

Айтинг-чи, одамнинг оёғи ердан узилиши мумкинми? Ёруғ оламдан кўз юмган пайтда, дейишингиз турган гап. Тўғри. Инсон умрининг интиҳоси, ҳеч ким инкор қилолмайдиган, тан олиши муқаррар ҳақиқат — бу. Лекин теварак-атрофга синчиклаб назар ташласангиз, ҳали муайян даргоҳларда ишлаб турган, ҳаётлик пайтидаёқ оёғи ердан узилган одамларга ҳам дуч келасиз. Таъбир жоиз бўлса, худбин, манман, кибр-ҳаво билан юрадиган, одамларни тоифага ажратадиган ҳамда нуқул бошқалар билан эгаллаб турган лавозими, мавқеи, ўзига қандай фойдаси тегиши ёки мол-дунёсига қараб муомала қилишга одатланган кимса оёғи ердан узилган одамдир.

Истаган давр ёки халқ маънавий мероси, тарихий ёки бугунги манбаларини олманг, камтаринлик улуғланган кўпдан-кўп мақол, ҳикматли сўз, ривоятларга дуч келасиз. Айнан ана шу фазилатлар туфайли эл эъзозига сазовор, яхши кунларга етган одамлар ҳақида ҳаётий мисоллар ҳам жуда кўп. Аммо дунёда кибр-ҳаво, манманлик фазилат саналган ва инсоният шунга даъват этилган бирор манба бормикин? Оёғи ердан узилган ҳолда обрў-эътибор топган, ўзидан яхши ном қолдирган лоақал битта инсонни учратганмисиз?! Йўқ, деб жавоб беришингиз турган гап.

Бир нарсага ҳайрон қоламан. Нега ҳамма ҳам шу оддий мантиқ, шу ҳаёт сабоғини ўз вақтида, тўғри англаб етмайди? Нега, ўзи билиб-билмай кибр-ҳавога, манманликка берилиб боради? Қизиғи шундаки, бундай оёқ ердан узилишлар баъзан очиқ-ойдин, кўз ўнгимизда, ўзимиз билган, таниган одамлар тимсолида кечади.

... Бир дўстим кўпчиликнинг юмуши тушиб турадиган идоралардан бирига раҳбар бўлиб ўтди. Унинг янги ишхонасидаги ўринбосари билан аввалдан саломалигимиз бўлса-да, дўстим туфайли муносабатларимиз илиқлашиб кетди. Дўстимнинг ўринбосари энди баъзан кўча-кўйда учратиб қолса, қуюқ ҳол-аҳвол сўрашиб ўтар, кўринмай қолганимдан гинахонлик қилар, “Меҳр икки кўзда”, деб тез-тез учрашиб туришга даъват этарди. Ва, албатта, гап орасида бошлиғи шаънига ҳам тўрт-беш оғиз мақтов сўзлар айтарди. Идорасига бориб қолсам, албатта, дўстимнинг ҳузурига бошлашиб кирарди. Турли муносабат билан бир даврада ўтирган пайтларимиз ҳам бўлган. Суҳбатимизни жон қулоғи билан тинглаб, маъқуллаб, бошлиғининг ишорасига маҳтал, ният айтаётганда ўрнидан туриб, икки қўлини кўксига қўйиб, ҳар икки гапнинг бирида “раҳмат”, дея такрорлаганлари, илтифотларидан ҳатто ўзимни ноқулай ҳис этардим.

Кейинчалик дўстим бошқа ишга ўтиб, ўринбосар унинг курсисини эгаллади. Камина аввалгидай ўйлаб, у билан дуч келганда салом-алик қилдим. Энди муносабатимиздаги илиқлик ўрнини расмий муомала эгаллаганлиги борган сари яққолроқ сезилиб борарди. Кўп ўтмай, унинг кўриб кўрмаганга олаётганини пайқадим. Машинага ўтирса эшик юқорисидаги тутқичдан тутиб, худди қўлини олса тушиб кетадигандек осилиб оладиган, иложи борича кеккайиб юрадиган одат чиқарди. Қўл остида ишлайдиган эски танишлар муомаласи ниҳоятда қўполлашганини, кўп ўтмай қуйироқ вазифада ишлаган, ўринбосарлик пайтида зеҳнини қойитган, эски бошлиқ билан муносабати яхши бўлган ҳамкасбларининг пайини қирқишга тушганини айтиб қолишди.

Мен кўриб кўзларимга, эшитиб қулоқларимга ишонмасдим. “Ё тавба! Ўз-ўзимга савол берардим: инсон боласи ҳам шу қадар кескин ўзгариши мумкинми?! Бирга туз-нон татиб билдирилган эзгу ниятлар, одамгарчилик, оқибат ҳақида айтилган гаплар қаерда қолди!” Улуғлар одамнинг аслини билмоқчи бўлсанг, мансаб ёки бойлик бериб сина, деб бежиз нақл қилишмаган экан.

Оёғи ердан узилган одамлар ҳақида ўйлаганимда яна бир воқеа беихтиёр ёдимга тушади. Бевосита ўқитувчилар фаолиятига дахлдор бир муассаса раҳбарининг кабинетида ўтирардик. Бу раҳбарни талабалик пайтидан билардим. Оддий ўқитувчиликдан иш бошлагани, илмий тадқиқот билан шуғуллангани, мансаб пиллапояларидан йиллар оша юқорилаб боргани, ниҳоят, раҳбарлик курсисига ўтирганидан хабардор эдим. У ўта дид билан кийинар, сўзамолликка ҳам уста бўлиб кетганди. Хуллас, суҳбатимиз асносида бир муаллима узр сўраб, кабинетга кирди. Унинг ўзини ноқулай сезаётгани баробарида раҳбар билан боғлиқ юмуши борлиги, вақти тиғизлиги гап оҳанги, хижолатомуз қарашларидан маълум эди.

— Кўрмаяпсизми, муаллима! Мен бандман! — дея жеркиб ташлади раҳбар ва менга қараб изоҳ берди. — Буларга ҳайронман. Худди колхоз бозорига ўхшаб кириб келаверади.

Раҳбар яна нималардир дея ваъз ўқиб, дашном берди. Аёл ер ёрилса киргудай қизариб кетди. Менинг иштирокимда юз берган бу воқеадан ўзимни ноқулай сезаётгандим. Кўнглимдан менинг борганим ёқмади, шекилли, деган фикр ҳам кечаётганди.

— Келинг, опа, — дедим чиқиб кетишини ҳам, бирор жавоб қайтаришини ҳам билмай қотиб турган муаллимага ва ўтириш учун жой кўрсатдим. Раҳбар менинг юзимдан ўтолмади ва муросага келиб муаллимани тинглашдан ўзга иложи қолмаганди. Икки оғиз гап экан. Атиги бир дақиқа фурсат кетди. Лекин бу қўполлик туфайли аёл кўнглига кетган дарз-чи? Унинг битиши учун қанча фурсат керак бўларкин?! Жароҳат битса-да, унинг излари қолади-ку!

— Хафа бўлманг-гу, агар муаллим бўлмаса, сиз, мана бу муассасангизга ҳам ҳожат йўқ,— дедим раҳбарга иккимиз ёлғиз қолгач. — Билсангиз, мана, бу кабинетингиз, шунча дабдабаю савлат шу — муаллимнинг ортидан. Ўзингизни бор қилиб турган касб эгаларидан лоақал яхши муомалангизни аяманг. Ҳозир ҳам кеч эмас. Камтарроқ бўлинг, муомалани ўрганинг. Бўлмаса узоққа бормайсиз.

Юз берган бу кўнгилсиз воқеани бошқа бир танишимга гапириб бергандим:

— Энди билдингизми? У бутунлай ўзгариб кетган, — деди фикримга қўшимча қилиб. — Ҳозир у одамни оёқ учида кўрсатади.

Ҳа, унинг оёғи аллақачон ердан узилган эди. У муаллақ турганини пайқамас, ҳолатини парвозга нисбат бериб, хато қилаётган эди. Ва бу ҳолат кўп ўтмай унинг курсидан тушиши билан интиҳо топди.

Шу ўринда “Олим бўлиш осон, одам бўлиш қийин”, деган нақл бекорга айтилмаганига яна бир иймон келтирдим. Тўғри, одам қанча кам ўқиса, кам билса, шунча саёз фикрлайди. Ўзини ҳаммадан ақлли, билимдон санайди. Аксинча, нечоғли чуқур илмга эга бўлса, тафаккур дунёси бойиб, билимнинг чеки, чегараси йўқлигини, ўқиб-ўрганаётганлари денгиздан томчидай эканлигини англаб боради. Юқорида мен таназзулини мисол келтирган раҳбар ҳам ўқишнинг камини қўймаган. Адабиёту фалсафадан истаганча баҳслаша олар, билимдон эди. Демак, гап фақат ўқишда ҳам эмас экан. Ҳеч бир банданинг оёғи ердан узилган одамга иши тушиб бормасин. Борган тақдирда, албатта, қош-қовоғини уйиб, ёқтирмаётганини очиқ-ойдин билдириб, юмуши кўплигинимми, юқорига мажлисга шошилаётганлигинимми, ўзи мажлис чақирганинимми баҳоналаб “кўрамиз”дан нарига ўтмайди. Бирор ходимини телефон орқали ёки ҳузурига чақириб ёнингизда болохонадор қилиб койийди. “Қизим сенга айтаман, келиним — сен эшит” қабилидаги бу муносабатни изоҳлаб ўтиришга ҳожат бўлмаса керак. Унинг ёнига кирганингизга минг пушаймон бўлиб, ташқарига чиқасиз. Яратган ҳеч бир бандасини Ўзидан бошқага муҳтож қилмасин экан, дейсиз.

Ҳузурига кирган кишини очиқ чеҳра билан қарши олиб, бироз ҳол-аҳвол сўрашиб, муддаосини эшитиб, қўлидан келадиган иш бўлса битириб, акс ҳолда, узрини айтиб, хушмуомалалик билан кузатиб юборганга нима етсин! Қолаверса, яхши сўз билан тушунтирилса, ҳеч ким “Мен билмайман, фалон муаммомни ҳал этиб берасан”, деб гирибонидан олмаса керак-ку! Ахир, “Яхши сўз билан илон инидан чиқар”, “Буғдой нонинг бўлмаса ҳам, ширин сўзинг бўлсин”, деган пурмаъно ҳикматлар бежизга айтилмаган.

Бир оддий ишчи танишимнинг “оёғи узангида” юрган қўшниси бўларди. Савлат тўкиб дарвозасидан чиқар ва хизмат машинасига ўтириб ишга борар, яна шу тахлит уйга қайтиб, ичкари кириб кетарди. Эшитишимча, хабар қилишларига қарамай, маҳалла-кўйнинг нари турсин, ҳатто девор-дармиён қўшнисининг таъзиясида кўнгил сўраб ёки тўйида “қутлуғ бўлсин”га кириб чиқишни ҳам ўзига эп кўрмаскан. Хонадонида ўтадиган маъракаларга ҳам теварак-атрофдагиларни эмас, нуқул казо-казоларни таклиф қиларкан. Қариндош-уруғларни ҳам танлаб чақираркан. Ўтган-қайтганлар салом берган тақдирда худди эшитмагандек алик олмас, ёки хуши келса бош қимирлатиб қўяркан.

Меҳнаткаш, оддий одамнинг ғурури баланд бўлади. Камтарин, кўнгли очиқ, обрў-эътиборли кишининг ҳурматини ўринлатади. Хонадонига ташриф буюргудай бўлса, алоҳида эҳтиром кўрсатади. Бисотида борини дастурхонга олади. Эвазига бирор манфаат кутмайди. Ҳатто бизникига фалончи келган эди, деб ғурурланиб, айтиб юради. Лекин нафсониятига тегадиган, қадр-қиммати жиндай камситиладиган, саломи аликсиз қоладиган бўлса кўнгли оғрийди. Куни ўтмай қолган тақдирда ҳам ўзини димоғдор кимсадан нари тутади. Менсимагач, кишини тўй-маъракасига чақирмай қўяди.

Оёғи ердан узилган одамларнинг шу оддий мантиқни англамасликлари мени ҳайратга солади. Кўпинча ёғ босган кўзлар очилган пайтда эса улар аллақачон эл назаридан қолган бўладилар.

Танишимнинг қўшниси ҳам бора-бора маҳалла-кўйдан ажралиб қолди. Бир гал қўшнилари ҳақида гап кетганда унинг кўпни кўрган отаси:

— Ҳар ким ҳурмат қилса, ўзини ҳурмат қилади, — деди вазминлик билан.

Шу асно кўз ўнгимда оёғи ердан узилган ўша одамнинг ўзидан юқорироқ амалдорларга илтифот кўрсатган, тўй-маъракаларида дарвоза олдида қўл қовуштириб, меҳмонларни кутиб-кузатган, худди уй эгасига ўхшаб бошқош бўлиб юрган қиёфаси гавдаланди.

Кейинчалик унинг нафақага чиққани, оёғи узангидан кетганини кўнглига оғир олибми, одамлар назаридан қочадиган одат чиқаргани, охир-оқибат хасталаниб қолганидан хабарим бор. У юрак хуружидан вафот этди. Яна кўниқўшнилар, маҳалла-кўй яради. Оёққа туриб, тобутни елкаларига кўтариб маҳрумни сўнгги манзилга кузатишди.

Ўзимча юқоридаги ҳолатларнинг сабабларини излайман. Назаримда, бунинг бош сабаби — бойлиги кўпайиб қолган ёки оёғи узангида юрган одамнинг ўзгаларни назар-писанд қилмай қўйиши, ўзига ортиқча баҳо бериши, маънавий сўқирлигида. Бурнидан нарини кўра олмаслигида. Фикримча, уларнинг нафақат кўзларини, балки, таъбир жоиз бўлса, фикр-мушоҳадалари, тафаккурларини ҳам ёғ босишида. Ҳар қандай ҳаётнинг ҳам интиҳоси борлигини унутишида. Беихтиёр севимли ёзувчимиз Ўткир Ҳошимовнинг “Дафтар ҳошиясидаги битиклар”идаги “Йўқчилик ва тўқчилик” битиги ёдимга тушади. Адиб “Бир нарсани тушунмайман: китоб ўқийдиганларда пул йўқ. Пули кўплар китоб ўқимайди”, деганда нақадар ҳақ. Мен шундайлар сирасига ҳеч иккиланмай айрим амалпараст ва бюрократ мансабдорларни ҳам қўшган бўлардим.

Амалдаги йилнинг “Обод маҳалла йили”, деб номланишида ҳам улуғ ҳикмат бор. Бу — жамиятимизнинг кичик бўлаги ҳисобланган маҳалла билан бир умр боғлиқ эканлигимиз, унинг ташвиш-дардлари, қувончига шерик, ҳамнафас яшаш каттаю кичик, барчанинг юксак инсоний бурчи эканлигини, инсон маҳалла, теварак-атрофидаги одамлар билан тириклигини яна бир бор англашга даъватдир. Энг ёмони, айрим оёғи ердан узилган одамлар инсонийлик, яхшилик, ҳалоллик, меҳр-оқибат ҳақида истаганча гапириши мумкин-у, лекин ўзига келганда бу фазилатлардан урвоқ ҳам тополмайсиз. Шу асно балким сизнинг ҳам тили бошқа-ю, дили бошқа, илми бошқа-ю, амали бошқа кимлардир кўз ўнгингиздан ўтаётгандир. Менимча, бироз қўпол туюлса ҳам, донишманд бобокалонларимиздан бирининг ўқиб, унга амал қилмайдиган одамдан устига китоб ортилган эшак яхшироқ, деган мазмундаги битиклари шу тоифа одамларга қарата айтилгандай туюлади.

Орамизда боши осмонга етганда, юртни сўраб турганда ҳам оёғи ердан узилмаган, одамлар билан муомала-муносабатда ҳамиша бирдай, ўзгармаган инсонлар ҳам кўп. Улар нафақат сўзлари, балки ўзларининг камтаринликлари, эл дарди, ташвиш ва қувончига шерикликлари билан ҳам обрў-эътибор топишган. Таниган-билганлар уларга ҳавас қилади, бошқаларга ибрат кўрсатади, яхши кунларида хонадонларига чорлаб давра тўрига ўтқазади, бошига ташвиш тушганида улар мададига таянади.

Эзгу муддаомиз: ҳеч ким эл назаридан қолмасин ва тирик туриб оёғи ердан узилмасин. Инсоннинг қалб кўзи ҳамиша очиқ бўлсин!

Жаҳонгир ИСМОИЛОВ,
Ўзбекистонда хизмат кўрсатган журналист,
Бухоро

ОАВда

ТЕРРОРЧИНИНГ ИҚРОРИ

Азизбек Каримов билан қамоқхонада ўтказилган интервью ҳамда унинг оила аъзолари, турмуш ўртоғи ва ундан жабр кўрганларнинг қариндошлари, шунингдек, террорчини қўлга олган Ўзбекистон ва Қирғизистон ҳуқуқни муҳофаза қилиш органлари ходимлари билан бўлиб ўтган мулоқот терроризмга қарши курашнинг орқа томонига назар ташлаш имконини берди.

“Мен ҳаммасини ўз кўзим билан кўрдим. Бу дунё қанчалик адолатсизликлар билан тўла экан”, дейди Азизбек. Уни ўз сафига қўшиб олган исломий радикаллар Азизнинг ҳаётини ўзгартиришга ваъда беришган. “Мен уларга ишонибман. Улар исломий давлат барпо этса, дунёда адолат ўрнатилади, деб ўйлабман. Лекин маълум фурсат ўтгач, фикрим ўзгарди. Негаки, улар айтаётган гапларнинг ҳаммаси қуруқ сафсата экан. Улар учун муҳими ҳокимият эди. Ким ўлади, ким қолади, бу уларни заррача ташвишлантирмасди”.

Аммо Азизнинг ўзи-чи! У айбдор эмасми? Азиз бир фурсат сукут сақлаб давом этди: “Кейин одам афсус қиларкан. Аммо бўлар иш бўлган”.

Бир гал у ўзи шахсан биладиган одамнинг ҳаётига зомин бўлганди. Азизбек қўйган бомба портлаб ўша одам қурбон бўлган. “Ҳамон ўша одам ҳақидаги хаёл мени тинч қўймайди, — дейди Азиз. — Қиёматда унга нима деб жавоб бераман... Афсуски жавобим йўқ...”

Юзлари худди ёш боланикидай, соқоли сип-силлиқ қиртишланган, эгнига кенг шалвор ва енги калта майка кийган Азиз йигирма тўртга кирганга ўхшамайди, ёшроқ кўринади. Унинг қиёфаси уруш лагерларида “таҳсил олган” террорчига эмас, балки кўпроқ замонавий пойтахт шаҳар – Тошкентнинг одатий ёшларига айни монанддир. Ташқи кўринишидан унда тақводорликнинг ҳеч бир белгиси кўринмайди. Дин ҳақида савол берилсагина гап очади. Шунда ҳам бошқа мусулмонлар каби бир кунда беш вақт намоз ўқишинигина гапиради.

Сўнгги тўрт ойни у Ўзбекистоннинг (хавфли жиноятчилар учун мўлжалланган) қамоқхоналарида ўтказди. Азиз Каримовнинг тасдиқлашича, қамоқхонада ҳеч ким унга ситам ўтказмаган ва у қилган айбларини виждон амри билан тан олган. Унинг иши билан танишган АҚШ расмийлари ҳам Азизнинг иқрорлари ҳаққоний эканини айтишди.

Эҳтимол, уни ўлим жазоси кутаётгандир. Шундай бир шароитда у айбларини очиқ тан олиб, шафқат ва мурувват илинжида интервью беришга рози бўлди. “Мен бутун Ўзбекистон халқидан, Президент Ислом Каримовдан кечирим сўрайман”.

Азизбек Каримов Фарғона водийсининг Андижон шаҳрида вояга етган. Маълумки, Собиқ Шўролар тузуми инқирозга юз тутгандан кейинги дастлабки йилларда Фарғона водийсида исломий кайфият ўта қайноқ эди.

“Азиз ажойиб бир йигитча эди, — эслайди унинг холаси. — У ваҳшийликка қўл уради, деб мен ҳеч қачон ўйламаганман”.

Холанинг айтишича, Азизбек етти ёшлигида унинг ота-онаси ажрашган. “Оила таназзули мурғак гўдак қалбида катта жароҳат қолдирди”.

Ўсмирлик чоғларида Азиз диндор амакисининг таъсири остига тушади. У диний сабоқ учун масжидга қатнайди. 1995 йилда мазкур масжид ёпилгач, у таҳсилни махфий диний мактабда давом эттиради.

“Бундан олти йиллар чамаси муқаддам Азиз Чеченистонга кетган амакиси Адҳамнинг ёнига йўл олган”, дейди Азизнинг холаси. Терговчиларнинг айтишича, олти ой давомида у Доғистоннинг чегарадош Хасавюрт шаҳарчасидаги лагерда ўқотар қуроллари ва портловчи моддаларни қандай ишлатишдан сабоқ олган.

Улар бир гал Андижонга қайтиб ҳам келишди. Аммо 1999 йилнинг март ойида яна Афғонистон сари равона бўлишди. Ўшанда Афғонистонни “Толибон” идора қилаётган эди. Афғонистонда улар Ўзбекистондаги конституцион тузумни куч ишлатиш йўли билан ағдариб ташлаш пайида юрган “Ўзбекистон исломий ҳаракати” деб аталмиш террорчи гуруҳ билан топишди.

Холасининг айтишича, бир сафар Азиз унинг ҳовлисига олтита халта қолдириб кетган. У холасига бу халталарда ўғит борлигини ва беш-олти ҳафта ичида бу юкларни кимлардир келиб олиб кетишини айтган. Аммо Азизнинг террорчилар билан алоқадорлиги аён бўлгач, ҳуқуқ-тартибот органлари ходимлари томонидан ўтказилган текширувлар натижасида бу халталар ўғит эмас, нақ 1200 фунт портловчи моддалар билан тўла эканини аниқланган. Шу тариқа, холанинг турмуш ўртоғи ва Азизнинг отаси ушбу ҳолат юзасидан ҳибсга олинди.

“Қандай уятсиз-а, — алам ини яшира олмайди хола. — Ундан шунақанги ғазабландимки... Ўғит деса мен унга ишонибман-а... Мана энди эрим бечора қамоқда ўтирибди...”

Азизбек Каримовнинг таъкидлашича, у Афғонистонга фақатгина битта сабаб - Адҳам амакисининг оиласини унга етказиш учун отланган. Аммо Афғонистонга боргач, у тузоққа тушади. “Ўзбекистон исломий ҳаракати” деб аталмиш террорчи гуруҳ вакиллари унинг паспортини ва бор ҳамёнини олиб қўйди. Маълумки, мазкур гуруҳ “Толибон” ва Усама бин Лодининг “Ал-Қоида” террорчилик тармоғи билан яқин алоқа эди. Азизнинг амакиси Адҳам Каримов террорчи гуруҳ раҳбари Тоҳир Йўлдошнинг молия масалалари бўйича ўринбосари бўлган. Азиз бу ерда компьютердан, ўқотар қуроллар ва гранаталардан қандай фойдаланиш бўйича дарс олади. Азизнинг айтишича, у ҳатто бир марта Усама бин Лодин билан ҳам учрашган.

Азизбек Каримов Афғонистондаги асосий вақтини Кобулда ва Мозори Шарифда ўтказган. Аммо 2001 йилнинг ёзида, АҚШда содир этилган 11 сентябрь воқеалари ва улар натижасида Афғонистонда бошланган ҳарбий операциялардан олдин у Покистонга равона бўлган. Кейинроқ у Эрон орқали Қирғизистонга келиб, яна тинч ҳаётини бошлаган.

Тирикчилик ҳаракатида у Ўш шаҳрида атир-упа маҳсулотлари билан савдо қила бошлади. Бу ерда у йигирма ёшлар атрофидаги қизни учратиб, 2002 йил августда унга уйланади. Азиз турмуш ўртоғига ўзининг ўтмиши тўғрисида оғиз очмай қўя қолди. Аёли ҳам бунга ортиқча қизиқиш билдирмади. Ҳатто эри никоҳни не сабабдан қайддан ўтказмаганига ва янги уйини хотинининг номига олганига ҳам ортиқча қизиқиш билдиргани йўқ.

“Мен учун майиб бўладими чўлоқ бўладими эрим бўлса кифоя эди, — дейди Азизнинг турмуш ўртоғи, 11 фарзанддан иборат ғарибгина бир оиланинг вакиласи - Гулчеҳра Каримова. — Мен учун энг муҳими турмуш қуриш эди. Атрофдагилар сенга ҳеч ким уйланмайди, дейишарди. Шу сабаб мен ҳар қандай одамга турмушга чиқишга рози эдим”.

Азиз Каримовнинг айтишича, у янги турмушини молиявий таъминлаш мақсадида эски ҳамтовоқларига мурожаат қилган. У Интернет орқали “Ўзбекистон исломий ҳаракати” деб аталмиш террорчи гуруҳнинг ҳали ҳамон “Ал-Қоида”га алоқадор араблар билан ҳамкорлик қилаётган вакилларини топган. Улар Азизга етти минг АҚШ доллари жўнатишган. У бу пулнинг маълум қисмини тўй учун сарфлаган, қолганига эса Ўшдан уй сотиб олган. “Шу тариқа яна ҳаммаси қайта бошланди”, дейди Азизбек.

Пул жўнатган ҳомийлар тез орада Азизга мурожаат этиб, берилган маблағ эвазига уни террорчилик операцияларини амалга оширувчилар рўйхатига киритишларини маълум қилган. Тўғрироғи, улар шундай талаб қўйган. Азизнинг айтишича, 2002 йил сетябрида улар Азизни Истанбулга чақиришган. Бу ерда Азизга АҚШнинг Бишкекдаги элчихонаси биносини ёки бўлмаса аксарият хорижликлар тўхтайдиган Пинара-Бишкек меҳмонхонасини портлаштиш топширилади.

Декабрда Азизбек топшириқни бажариш учун портловчи моддалар тўлдирилган жомадонни орқалаб Бишкекка келади. Аммо АҚШ элчихонаси шаҳар марказидан анча йироқда бўлиб, мустаҳкам деворлар билан ўралган эди. У элчихонанинг яқинига ҳам йўлай олмаслигини билиб, Бишкекдаги очиқ бозорларнинг бирига йўл олади ва жомадонни бозорда қолдиради. Бомба тўлдирилган жомадон эртаси куни, 27 декабрда портлайди. Мазкур портлаш натижасида етти киши ҳаётдан кўз юмган, 20 киши оғир жароҳат олган.

Каримов ўйлагандики, қаерда бўлса ҳам портлаш содир этилса бўлди, шу билан ҳомийларни рози қилиш мумкин. Аммо у янглишганди. Эртаси куни у ҳомийлар билан учрашганида улар Азизнинг хатти-ҳаракатидан норози бўлишади. Азизбек шундай эслайди: “Улар жуда-жуда ғазабда эди. Сен АҚШ элчихонасини портлатишинг керак эди, бошқа ишнинг бизга қизиғи йўқ, дейишди”.

Азизбек Каримов тушуниб етдики, у ўз келажагини бундай радикаллар билан тасаввур эта олмасди. Шу сабаб Азиз улардан қутулиш чораларини излай бошлайди. Аксига олиб ўтган йилнинг баҳорида унинг Ўшдаги савдо ишлари касодга учраганди. Ҳомий-террорчилар эса ундан берилган пулни талаб қилишда давом этарди. У ёки пулни тўлаши ёки бўлмаса янги-янги портлашларни амалга оширмоғи лозим эди.

8 май куни у атир-упа учун мўлжалланган катта идишга портловчи моддалар ва таймерни (бомбани портлаш вақтини автоматик тарзда бошқарувчи мослама) жойлаб, Ўшдаги Бақай банкининг пул ўтказиш кассаси томон йўл олди. У манзилига етиб келгач, гўёки кассага нимадир буюртма бергандек бўлди. Кейин эса қўлидаги идишни ўша жойда қолдириб, секингина жуфтакни ростлайди. У кетиши билан рўй берган портлаш натижасида кассир ҳалок бўлади. У кассир билан шахсан таниш эди.

Бу сафар у сувдан қуруқ чиқа олмади. Унинг жиноятини кўрган гувоҳлар бўлди. Гувоҳлар Азизни асл исми билан эмас, балки унинг лақаби орқали яхши билишарди, — дейди Қирғизистон хавфсизлик хизмати вакили Медетбек Талиев. — Шу тариқа унинг манзили аниқланди. Уни қўлга олиш арафасида турганимизда Азизбек Ўзбекистонга қочиб ўтди”.

Гулчеҳранинг ҳикоя қилишича, Азиз бир кун уйга келиб Андижонга кетиши кераклиги, у ерда онаси касал ётганини айтади. Кейин улар чегарадан ўтиб Андижонга, холанинг (Азизнинг холаси) уйига келишади. Улар ташриф буюрган маҳал холанинг уйидагилар кечки дастурхон атрофида эди.

Қирғизистонлик ҳамкасблари, шунингдек, Азиз Каримовнинг қариндошларидан бири берган ахборот асосида Ўзбекистон ҳуқуқ-тартибот органлари вакиллари орадан ҳеч қанча фурсат ўтмай, жиноятчи яширинган манзилни аниқлашди. Улар холанинг Андижондаги уйига кутилмаганда кириб келишди. Азиз Каримов бу пайтда хотини билан уйнинг ертўласида биқиниб ётган эди. “Итларнинг акиллашини эшитиб эрим ўнг қўлининг билак томирини кесиб юборди. Қон фавворадай отилди. Уст-бошим, қўлларим қонга беланди”, эслайди Азизнинг аёли.

Ўшдаги Дўстлик кўчаси яқинида истиқомат қилаётган Гулчеҳра (Азизнинг аёли) эса бор ҳақиқатни энди-энди идрок этаётгандек: турмуш ўртоғи у ўйлаган одам эмас экан. У Азизни кўришга борай деса, маблағи йўқ. Унинг ҳузурига борган журналист айтмаса, Гулчеҳра эрининг айбига иқрор бўлгани ҳақида ҳам билмас экан.

У ўпкасига тўлган йиғини ушлаб туролмади. У ҳомиладор эди, эри эса қамоқда. Эри уни яхши кўргани, шу боисдан ҳам иккаласининг турмуши учун террористлардан пул олгани тўғрисидаги гапларни эшитар экан, Гулчеҳра бошларини сарак-сарак қилди: “Мен ундан пул сўрабмидим... Менга унинг ўзи кифоя эди. Оилам бўлса етарли эди”. У нигоҳларини ерга қадади. Сўнгра оҳистагина қўшиб қўйди: “Агар у мени севганида бу ишларга қўл урмаган бўларди. Ҳамма ишни у қилди, энди эса қолганлар ҳам изтироб чекишга маҳкум...”

Питер БЕЙКЕР,
“Вашингтон пост” (АҚШ),
2003 йил 18 сентябрь.

(**ТАҲРИРИЯТДАН:** *Газета имкониятидан келиб чиқиб, Питер Бейкернинг* ***“Айбига иқрор бўлган жиноятчининг террор йўли”*** *сарлавҳали мазкур мақоласи қисқартириб берилмоқда*).

Mustaqil gazeta HURRIYAT

✓ Сабоқ

АНГЛАНГАН ҲАҚИҚАТ

ёхуд қалбнинг очилиши

Оилада аёлнинг ўрни беқиёс, агар унинг ҳар бир воқеа-ҳодисага нисбатан ёндашуви — илм-маърифат билан бўлса. Акс ҳолда у хонадонда файз-барака, нур ва хотиржамлик йўқолади. Албатта, инсон бирданига маърифатли бўла олмайди. Баъзилар ўқиш-изланиш билан илмини орттирса, баъзиларга ҳаётнинг ўзи дарс беради. Ҳамма гап — бу дарсдан ким қандай хулоса чиқаради? Шу нуқтаи назардан Ватаннинг келажаги маънавияти гўзал ОНАлар қўлидадир, дегимиз келади. Чунки фарзанди ҳали гўдак экан, унинг мурғак қалбига меҳр-муҳаббат, эътиқод, эзгулик, гўзаллик ... туйғулари уруғини сепади, парваришлайди.

Қуйида механика-математика фанлари доктори, профессор Раҳима МУҲИДДИНОВАнинг бу борадаги фикр-қарашлари билан танишасиз.

Ҳар бир инсон ҳаёти давомида кўрган-кечирган воқеаларига ўз нуқтаи назаридан туриб баҳо беради. Шу сабабдан фикрлар бутунлай хилма-хил. Ер юзида одамзот кўпайган сари бу хилма-хиллик уларнинг тинч-тотув яшашига тўсқинлик қилганлиги тарихдан маълум. Аллоҳ таоло бандалари аҳил яшашини истаб, маълум қонун-қоидаларни фаришта Жаброил алайҳиссалом орқали Ерда сайлаб олган ишончли бандалари — пайғамбарларга етказиб турган.

Бу қонун-қоидалар вақт ўтиши билан мукаммаллашиб борган. 4 та илоҳий Китоб — Забур, Таврот, Инжил, Қуръони Каримда ўз ифодасини топган.

Бу Китоблардан бизга маълумки, одамзот Ер юзида синов муддатини ўтаб, сўнгра қилган амалларига қараб жаннатга ёхуд дўзахга юборилади. Синов давридаги энг оғир вазифа — ўзининг ягона душмани бўлган — шайтоннинг васвасасига алданмасликдир. Шундай қилиб, одамзот эфир орқали Раҳмоний ёки шайтоний фикрларни танасидаги биологик мембраналар орқали қабул қилади ва унга ўз мулоҳазасини билдиради. Бундай тест синовидан ўтишга тайёрланиш одамзотнинг энг оғир вазифаси ва бу вазифани бажаришда ҳаёт сабоқларини ўрганиш ва таҳлил қилиш яхши натижа беради. **Шу сабабли ёши улуғ инсонлар ёшларга ўрнак бўлмоғи лозим.**

Бундан 2 йил бурун телевидениеда намойиш этилган адабий танқидчиликка бағишланган кўрсатувдан таажжубланган эдим. Кўрсатувни олиб бораётган шахс адабий танқидчиларга мурожаат этиб, улар саёз ишларга баҳо беришаётганининг сабабини тушунтиришларини илтимос қилди. Шунда улардан бири фақат икки оғиз гапириб: "Мен нима тўғри-ю, нима нотўғри эканини билмайман. Ёшларга жуда раҳмим келади", — деди. Шу гап билан кўрсатув якунланди. Менинг ҳайратим чексиз эди. "Наҳотки, олий маълумотли мутахассис ўз ишини билмаса?" деган ўй хаёлимдан сира кетмади. Анча вақт ўтиб, бу жумбоқнинг ечимини топгандек бўлдим. 70 йил давомида сиёсат атеистик фалсафага асосланган жамиятда билим олган мутахассислардан бундан ортиқ жавоб кутиш бефойда, албатта. Алданган халқ секин-асталик билан ҳақиқатни, нима тўғри-ю нима нотўғри эканини билишга ҳаракат қилмоқда. 8 йил аввал эса Москва телевидениесида бир гўзал қиз билан суҳбатни кўрсатишди. У майдаланган ойна парчалари устида бемалол юришнинг сабабини тушунтирди. Унинг айтишича, авваллари бундай воқеаларни тушунтиришга рухсат берилмаган. Маълум бўлишича, улар аввало Аллоҳга эътиқодларини мустаҳкам қилиш йўлида маълум тарбия билан шуғулланишар, сўнгра керакли дуони ўқиб, ноёб кўрсатувларини (трюкларини) бажаришар экан. Бу суҳбат менда жуда катта таассурот уйғотди.

Азизу авлиёларимиз ҳаёти ҳақидаги эртакнамо воқеаларнинг ҳақиқат эканини тушуна бошладим. Аллоҳга ёқишга интилиб яшаш ҳар бир инсоннинг асосий вазифаси бўлиши кераклигини англадим, ўзим ва атрофдагиларнинг ҳаётида рўй бераётган воқеаларни таҳлил қила бошладим.

Ҳаётимда юз берган бир мудҳиш воқеа дунёқарашимни буткул ўзгартириб юборди. 1990 йил 17 октябр куни онамни ўзбек йигитлари уйимизда ўлдириб, талончилик қилиб кетишган. Шу куни эрталаб қизимни ўғирламоқчи бўлишганда у қочиб уйга кирган, аммо онамга бу ҳақда айтмаган ва мактабига кетган. (Қон босими ошиб кетишидан қўрққан экан). Бир кун аввал мен Москвада докторлик диссертациямни ёқлаган эдим. Раҳматли онамнинг фожеали ўлими ҳаммани ларзага солди. Беш маҳал намоз ўқийдиган, ҳаром-ҳаришдан хазар қиладиган, меҳнаткаш онамнинг шу тахлид вафот этишларига тушуна олмас эдик.

Шу орада Қуръони Каримнинг ўзбекча изоҳли таржимасини ўқиб, Уҳуд жанги ҳақида тушган (Оли-Имрон сураси, 140-145) оятлар мазмунидан мени қийнаган саволга жавоб топгандек бўлдим. Алихонтўра Соғунийнинг "Тарихи Муҳаммадий" асарида бу жанг тафсилотлари батафсил баён этилган экан.

Маълум бўлишича Қурайш мушриклари мусулмонларга қарши курашга чиққанда Пайғамбаримиз (с.а.в.) ушбу маънодаги дуони ўқиганлар: "Эй бор Худоё, Сен учун урушурман, Сенинг ёрдаминг билан ҳужум қилурман. Аллоҳ ёрдами ҳар ишда менга етарликдир". Шунинг билан мусулмонларга иқбол эшиги очилиб, душман қоча бошлаган. Аскар ортини сақлаш учун қўйилган мерганлар энг керак бўлган жойни бўш қолдириб ўлжа олиш ниятида душманни қувиб кетган аскарларнинг ортидан югурадилар. Буни пайқаган душман отлиқ аскарлари ҳужумга ўтиб мусулмонларни қуршаб олишган. Натижада мусулмонлар енгилишган.

Менинг онам оёқлари оғриганда Аллоҳдан "Ўзингга осон қилгин" деб илтижо қилар эдилар, яъни Ўз даргоҳига чақириб олишини истар эдилар. Уҳуд жанги ҳақидаги Аллоҳнинг хабарларидан олган сабоғим шу бўлдики, Аллоҳ таоло менинг онамни шаҳидлар қаторида бўлишларини тақдир қилган экан (яна ҳам Валлоҳи аълам). Онамни ўлдирган йигитлар ва уларга шу "вазифани" юклаганлар эса онамнинг ҳам гуноҳларини олиб, дўзахийларнинг ишини қилишган экан.

Онамнинг ўлимлари биз фарзандларига катта ибрат бўлди, яъни У бизларни ҳам жазолаганини ҳис қилдик. Бундан кейин ёлғиз Аллоҳга муҳаббат боғлаб, ёлғиз Ундан қўрқиб яшаш кераклигини англадик. Мен Москвада ёқлаган илмий ишим илоҳий илмга нисбатан ҳеч нарса эканини фаҳмладим. Дунёвий илм илоҳий илм сирларини очишга ёрдам берар экан, холос. Шу билан бирга баъзан табиий чегарани бузиб ўтиб, илоҳий илмни йўққа чиқариши ҳам мумкин экан. Қанчадан-қанча олимлар Аллоҳ яратган ноз-неъматлардан фойдаланиб, Унга қарши "илм" яратмоқчи бўлишган, Аллоҳ бандаларини атому водород бомбалари билан йўққа чиқаришдан қўрқишмаган. Қанчадан-қанча ғайри дин олимлари ўз мақтанчоқликларини енга олмай, биз Аллоҳнинг оиласиданмиз деб юрадилар ва бу билан Аллоҳни одамга тенглаштираётганларини(астағфируллоҳ!), ғазабига учрашларини сезмайдилар. Бу ҳам етмагандек, Аллоҳ ёрдамида ўзгартирилмай тоза сақланган Қуръон оятларини инкор этадилар. Бу билан Қуръондан аввалги илоҳий китобларда ман қилинган маст қилувчи ичимликларни бемалол ичиб юраверишга катта йўл очиб бераётганларидан хабарлари йўқ; оилалар мустаҳкамлигини таъминлаш учун ёш, чиройли қизлар, аёлларнинг ҳижобда юриши кераклигини тушунмайдилар; ўз динларига даъват қилиш мақсадида Пайғамбаримиз (с.а.в.)-ни кўп хотинликда айблаб, қанчадан-қанча эрлик ва эрсиз аёлларнинг никоҳсиз болалик бўлишларига йўл очиб бераётганларини англаб етмайдилар. Диллари вайрон отасиз, беникоҳ туғилган, ташландиқ болаларнинг борган сари кўпайишига ва уларни таъминлаш оддий халқ зиммасига тушаётганига сабаб бўлаётганларини билсалар эди? Шу ва шунга ўхшаш бошқа масалаларни нима учун тушунмаётганлари ҳақида Қуръони Каримнинг жуда кўп оятларида келтирилган. Энг қисқа оят қуйидагича: **"Аллоҳ уларнинг дилларини ва қулоқларини муҳрлаб қўйган. Кўзларини эса парда қоплаб олган. Улар учун буюк азоб бордир".**

Паризодеки мушкин зулфи жоним мустаманд этмиш,
Малойик қушларин ул ҳалқа мўлар бирла банд этмиш.

Алишер НАВОИЙ

ПАРИЗОД 11

✓ Ҳайрат

ТАҚДИР

Жаноби Ҳақ ҳар ишининг орқасида албатта ҳикмат яширади. Саҳифамизнинг ўтган сонида «Баҳс» рукни остида «Аёлнинг бахти» деганда нимани тушунасиз? дея турли ёш ва соҳадаги хотин-қизлардан ўз фикрларини олган эдик. Ушбу жавоблардан бирида «Аёл бахти бормикан, ўзи?!» деган таажжуб билдирилади. Тўғриси, бу жавоб олдинига жўндек туюлди. Бора-бора эса миямизни буткул қамраб олиб, бизни ҳам тафаккур қилишга чорлади. Дарҳақиқат, аёл бахти ўзи борми? Биз бахт деб нимани ўйлаймиз-у, аслида у ўзи нима?

Бахтни ҳар ким ўзича тушунади. Лекин биз юқорида зикр этилган жавоб сабаб бўлиб изландик, қолаверса, кўп инсонлар билан мулоқотда бўлдик. Ҳаттоки, йигит ва кишиларнинг ҳам бу борадаги қарашлари қандай экан, деган фикр ҳам ўтди хаёлимиздан (буни қарангки, биз бош қотирган мавзуда «Аёл — Аллоҳнинг нури» деб номланган бир мақола келди).

Ҳар нарсанинг ҳақиқийси бўлганидек, бахтнинг ҳам ҳақиқийси борлигига ишонамиз. Масалан, Зулайхо ҳақиқий бахтига етишиш учун озмунча машаққатларга учрамади? (Зулайхо иймонга келгунига қадар Юсуф алайҳиссалом ҳам турли балолар билан имтиҳон қилиниб турганлар). Аввалига Зулайхонинг тушида Юсуф алайҳиссалом суратида бир нур кўрсатилди. Зулайхо айнан шу нурга ошиқ бўлди ва унга талпинди. Бу нур эса ҳаромни ўзига яқин олмас, ёмон хулқ ва ҳаракатлардан қочар, ботил нарсаларни эса мутлақо қабул қилмас эди. Натижада унинг воситасида Зулайхо покланди. Ваҳоланки, ўзи ҳам бир нур эди, бироқ нафсоний-шаҳвоний истак-хоҳишлар, қолаверса, ботил эътиқодли бўлгани учун ҳам уни англашга ожиз эди. Қачонки мосивони тарк этиб — ҳақиқатни, Ҳақни танигач, ҲАҚИҚИЙ БАХТ унга кулиб боқди. Валлоҳи аълам.

«Инсонда шу қадар улкан ишқ, ҳирс ва дард борки, юз мингларча олам ўзиники бўлса ҳам, кўнгли тинчимайди, дейдилар Мавлоно Жалолиддин Румий. — У ишда, санъатда, илми нужумда, ҳакимликда машғул... Бироқ буларнинг ҳеч биридан ҳузур тополмайди. Чунки истаган нарсасини қўлга киритолмаган. Ер дилоромлар, яъни кўнгилни тинчлантирувчи, демакдир. Завқ ва орзулар зинапояга ўхшайди. Зиналар ўтириб, дам олишга мослашмаган, аксинча устига босиб ўтилади, холос. Умрини шу зиналарда беҳуда ўтказмаслик учун ғофилликдан тез уйғонган ва аҳволнинг моҳиятини англаб етган зот қандай бахтли».

✓ Маънавият

АЁЛ – АЛЛОҲ НУРИ

Аллоҳ таоло биринчи аёл — Ҳаввони эркак, яъни Одамнинг қовурғасидан яратган. Мен бу ҳолатдан ҳам илоҳий ҳикмат туяман. Инсон танасини қовурғасидан ажратиб бўлмаганидай эркакни ҳам аёлдан айириш жуда қийин! Аллоҳ таоло инсоният силсиласини давом эттириш учун аёлга оналик бахтини, имконини берган. Аёл-эркак учун лаззатли ҳаёт ва таскин-осойишталик тимсолига айланган. Қуръони Каримда бундай дейилган: **"Аллоҳ шундайин зотки, сизларни бир жондан (Одамдан) яратди ва у ором-осойиш топсин деб унинг ўзидан жуфтини келтирди". Яна Қуръондан: "Улар (аёллар) сизларнинг либосингиз. Сизлар улар учун либоссиз (яъни эр-хотин бир-бирига киши либосга муҳтож бўлгани каби муҳтождирлар)".**

Инсониятнинг охирги пайғамбари Ҳазрати Муҳаммад (с.а.в.) аёл номини улуғлаш, унинг шаънини кўтариш, хотин-қизларнинг ҳуқуқини белгилаб беришда фақат Ислом умматига эмас, ўн беш асрдан буён бутун кишилик жамиятига ибрат ва намуна бўлиб келяптилар. У зотдан ривоят қилинган ҳадисни бир эсланг: **"Ўз хотинига меҳр-шафқатли бўлган кишилар ораларингиздаги энг яхши кишилардир".** Пайғамбар алайҳиссаломдан нимани яхши кўрасиз, деб сўрашганда, аёлни, хушбўй нарсаларни ва намозни, деб жавоб қайтарганлар. Буни шоир чиройли

Хотин-қизлар, хуш бўйлар меҳри.
Бу дунёда дилга бўлди жо.
Кўнглим хуши, кўзим қораси —
Дил юпанчи намозда аммо.

сатрларга шундай муҳрлаган:

Пайғамбар алайҳиссаломнинг аёллари ҳам у зотга нисбатан чексиз ҳурмат, садоқат, итоат, муҳаббат намуналарини кўрсатишди. Биринчи завжалари Ҳадичаи Кубро қабиланинг энг обрўли, бадавлат, насабли ва гўзал аёлларидан эдилар. Бу оқила аёл Пайғамбаримиз(с.а.в.)нинг ҳалол, хушхулқ ва ростгўйликлари туфайли ўзлари совчи қўйиб у зотга турмушга чиққанлар. Бутун бойликларини, меҳр-муҳаббатларини қўш қўллаб тутганлар. У зотнинг Ислом динини ёйиш йўлидаги машаққат-азобларига шерик бўлдилар, қийин кунларда юпанч, далда бердилар, чинакам сафдош ва сирдош бўлдилар. Кенжа завжалари ҳазрати Оиша (р. анҳо) пайғамбаримиз (с.а.в.)дан энг кўп ҳадис ривоят қилган сафдошларидан бўлдилар. У зотнинг кўрсатма ва даъватларини Ислом умматига ёйишда энг кўп жонбозлик қилдилар. Пайғамбаримизнинг қизлари Фотимаи Заҳро ҳам имом Ҳасан-Ҳусанлардай табаррук инсонларга ҳаёт берган, тарбиялаган энг олийжаноб аёл сифатида тарих қатларига муҳрланганлар.

Шарқда аёлни улуғламаган, унинг шаънига бирор оғиз мадҳия, мақтов битмаган аллома-ю шоирни, фузало—мутафаккирни топиш қийин. Мавлоно Жалолиддин Румий ҳазратлари дунёни ҳайратга солган шоҳ асари "Маснавий"да шундай ёзади:

Аёл — Аллоҳ нури, оддий жононмас,
Яратур, яралган ошуфта жонмас.

Мавлоно Абдураҳмон Жомий ўзининг "Нафаҳот ал-унс" асарида шундай дейди: "Барча аёллар биз тилга олиб ўтган аёллар каби бўлганларида эди, аёллар эркакларга қараганда анча устунроқ бўлган бўлардилар". Мавлоно Жомий айтган аёллар **мол-мулк ва нафс, роҳат-фароғатдан воз кечиб, Аллоҳ ва эр розилигини топмоқчи бўлган саодатманд хотин-қизлардир.**

Ёлғизликни фақат Ўзига муносиб кўрган Аллоҳ таоло бутун мавжудотларни жуфт-жуфт қилиб яратган. Шу жумладан инсонни ҳам. Аммо барча зоҳир ва ботин нарсаларни қамраб олган жуфтлик қонуни инсонларда энг камолот чўққисига улашган. Эркак ва аёлнинг, ошиқ ва маъшуқанинг бир-бирига интилиши, бир-бирига муҳаббатида Аллоҳга интилмоқнинг, илоҳий ишқнинг намоён бўлиши Шарқ адабиётида, сўфийлар шеъриятида ўз ифодасини топган. Шарқ шеъриятида Юсуф ва Зулайхо, Фарҳод ва Ширин, Лайли ва Мажнун, Вомиқ ва Узро, Тоҳир ва Зуҳро кабилар машҳур ошиқ-маъшуқлардир. Ана шу севги ривоятларининг барчасида аёл тимсоли Аллоҳ ишқида куйиб-ёнишларнинг, интилиш-талпинишларнинг илоҳий хотимасига айланган, улар сиймосида Аллоҳ таолонинг сифатлари зоҳир бўлган.

Барча замонларда аёллар шаънига бўлмағур туҳматлар, камситишлар қилиб келинди, улар хўрланди, жаҳолатга отилди. Аммо Аллоҳ таоло уларни хўрлатиб қўймади, аксинча уларнинг мақомини юқори кўтарди. Масалан, «Маснавий» шарҳида айтилади: Мажнун ҳаётининг мазмуни, муҳаббатининг нишони бўлган Лайли илоҳий муҳаббат йўлидаги бир поғона эди, холос. Мажнун ҳақиқат излаган илоҳий муҳаббат боғида ўз ўрнини топганидан кейин нисбий гўзаллик соҳиби бўлган Лайли ўз аҳамиятини йўқотганди. Буни қуйидаги ривоятдан ҳам билса бўлади: — Ўша замоннинг ҳукмдори Лайлини кўриб қолади ва «Мажнунни изтиробга солган сенмисан, бошқа аёллардан ҳеч фарқинг йўқ-ку!» дейди. Шайх Саъдий бу ривоятни шундоқ изоҳлайди: «Лайлининг гўзаллигига Мажнуннинг кўнгил дарчасидан боқиш керак».

Олмониялик таниқли олима Аннемарие Шиммел хоним "Жонон менинг жонимда" номли китобида ёзади: "Ислом жамиятида энг катта ҳурматга лойиқ зот — аёл, аниқроғи она ҳисобланади. Бу ҳол Пайғамбар алайҳиссаломнинг "Жаннат — оналарнинг оёғи остидадир" деган ҳадиси шарифларида яққол баён этилган. Ислом дини нозил этилган кундан бошлаб ҳозирги кунларгача тақводор, зиёли ва ёлғиз Аллоҳ таолони севгувчи аёллар бўлган, бор ва бўлади".

А. МУҲАММАД

ТИББИЙ САВОДСИЗЛИК

оила қашшоқланишига олиб келади, дейди "Оила" маркази директор ўринбосари Даврон ХОЛИҚОВ

Ўтказилган сўровлардан маълум бўлишича, баъзи аёлларимиз китобдан, адабиётдан умуман йироқлашиб кетган. Республикамизнинг чекка туман ва қишлоқларида истиқомат қилаётган аёллар орасида эса, мутоалага қизиққанлари ҳам, "Шайтанат" билан "Даракчи"ни ўқишдан нарига ўта олмаганликларини эътироф этишади.

Кинолар тўғрисидаги сўровномалар жавоби ҳам чакки эмас. Аксарият хотин-қизлар "Қиш сонатаси"ни тамомлаб, айни пайтда "Гвадалупе"ни севиб томоша қилаётганликларини билдирган бўлсалар, улар орасида бу жавобни хатолар билан аранг ёзиб берганларини ҳам учратиш мумкин. Масалани ўрганиш жараёнида яна бир ачинарли ҳолат кўзга ташланади. Айрим тоифа аёллар мафкураси торлиги, жамиятдаги вазифаларини фақат пул топишдан иборат деб ўйлаганликлари учун ҳам "Оила" аталмиш муқаддас даргоҳдаги вазифаларини бир четга суриб қўйиб, бор куч ва ғайратларини бозорга ёки бўлмаса тунги бозорларга сарфлашмоқда. Натижада СПИД каби юқумли касалликларга чалинаётганлар сони ортиб бораётган бўлса, бу йўлда уларни тўлиқ асраб қолишнинг ҳам имкони бўлмаяпти.

Начора. Оғир тин олганча мутахассисга мурожаат қиламиз.

— Даврон ака, юқоридаги масалаларнинг олдини олиш йўлида Республика "Оила" илмий-амалий маркази қандай чора-тадбирларни амалга оширмоқда?

— Вазифамиз аввало, муаммо юзага келган ҳудуд аҳолиси билан танишиб, улар ўртасида ижтимоий сўров ўтказишдир. Ушбу ўтказилган сўров асосида биз муаммонинг сабаб оқибатларини аниқлаймиз ва натижани ўша туман ҳокимликларига ва юқори ташкилотларга тақдим этамиз. Кейин улар ўзлари тегишли қарор ва ижроларини амалга оширишади.

— Демак, туманлардаги ҳолатлар ҳам Республика "Оила" маркази томонидан ўрганиб чиқилар экан, бундан кўринадики, вилоятларда марказнинг бўлимлари мавжуд эмас?

— Йўқ, мавжуд. Аммо уларнинг фаолияти ҳали яхши йўлга қўйилмаган. Мазкур бўлимларнинг талаб даражасида фаолият кўрсатишлари учун биринчидан, мутахассис кадрлар етишмаётган бўлса, иккинчидан, жойлардаги мутасадди раҳбарларнинг бефарқлиги сабаб бўлмоқда. Шунга қарамай марказимиз қошида оилашунос олимларни тайёрлаш мақсадида аспирантура таълим йўналиши йўлга қўйилган ва унда 13 нафар аспирантимиз илмий изланишлар олиб бормоқда.

— Ўз тадқиқотларингизга таянган ҳолда бугунги кун аёлларига энг зарурий билимлар қайсилари деб ўйлайсиз?

— Аввало аёл кишининг ҳамма соҳадан хабардор бўлгани яхши. Масалан, биргина тиббий саводхонлиги бўлмаган аёл оддий кундалик муолажаларни ҳам қила олмай, боласини шамоллатиб қўйиши мумкин. Натижада, ота-онанинг боши югур-югурдан чиқмайди, бола химикатлар билан "даволанади". Бу орада оила бюджети ҳам яхшигина зарар кўради. Агар ўша аёлнинг тиббий саводхонлиги бўлганида эди, боласи шамоллашининг ҳам, ортиқча югур-югурнинг ҳам олдини олган бўларди. Шу маънода айтишим мумкинки, аёлларимиз учун биринчи навбатда доимгидек маънавий, тиббий ва ҳуқуқий саводхонлик энг зарурий билимлардир. Бу билимларни эгаллаш кўп машаққат талаб қилмайди. Хотин-қизларни оилага тайёрловчи ўқув марказларига мурожаат қилинса ҳам улар керакли маслаҳатларни беришади.

Кўриб турганингиздек, юртимизда аёллар саводхонлигини ошириш, фаровон оилаларнинг кўпайиши учун тегишли ташкилот вакиллари имкон қадар ҳаракат қилишмоқда. Аммо бундай ҳаракат аввало бизнинг ўзимиздан бошланмас экан, мақсадга эришишнинг йўллари мураккаблигича қолаверади. Ёзувчи Абдулла Қаҳҳор айтганидек, токи онгимизда ўзгариш юз бермас экан, ҳар қандай моддий ўзгаришлар бекордир.

Зебо НАМОЗОВА,
талаба

✓ Изҳор

РАҲМАТ СИЗГА, АМАКИ!

Биринчи синфда ўқирдим. Ҳар кун мактабга кетишдан олдин уйимиздан унча узоқ бўлмаган дўкондан 1 сўм пулга уч литр сут олиб келиш менинг вазифам эди. Уйда чақалоқ укам бор, қолаверса, оиламизнинг бошқа аъзолари ҳам аямнинг мазали қуймоқлари, ширин ширгуручу бўтқаларини севиб ейдилар. Тўнғич фарзанд эканлигимданми, ё битта қиз бўлганлигим учунми, аямга рўзғор ишларида барвақт қараша бошлаганман...

Хуллас, кунларнинг бирида одатдагидек идишни сутга тўлдириб уйга қайтардим. Ҳали дўкондан унча узоқлашмаган эдимки, йўл четида ётган фанера бўлагига кўзим тушди. Боламан-да, тўғри йўл қолиб, ўша нарсанинг устидан босиб ўтгим келди. Таги силлиқ экан, оёғимни қўйишим билан яхмалакда тайиниб йиқилган одамдек, ерга учиб тушдим. Ўрнимдан туриб, тўнтарилиб ётган идишим, тўкилиб ётган сутни кўриб аламимданми, қўрққанимданми йиғлаб юбордим. Шу қадар ўзим билан ўзим бўлиб қолибманки, олдимга келиб қолган кишини сезмай қолибман. Нотаниш амаки идишни қўлимга олиб берди-да, ҳеч нарса демай чўнтагидан бир сўм пул чиқариб менга узатди. Бояги сўнг даражадаги паришонлик ўрнини чексиз қувонч эгаллади. Пулни олдим-у, югурганча дўконга қайтдим. Сут олаётиб, нажоткор амакига раҳмат айтмаганим эсимга тушди.

Бу воқеа қалбимда чуқур из қолдирди. Нотаниш бир амакининг кичкина бир қизга қилган яхшилиги орқали чорасиз инсонларга ёрдам қўлини чўзишнинг завқини Аллоҳим менга ўргатди.

Ушбуни ўқиётганлар орасида балки сиз ҳам бордирсиз. Орадан йигирма йил ўтган бўлса-да, дил изҳоримни қабул қилинг.

Феруза ШОКИРОВА

Voice of America

Америка овози

www. voanews. com/uzbek

- *Дунё хабарлари*
- *Америка ҳаётидан лавҳалар*
- *Қўшма Штатлар сиёсати, иқтисоди, маданияти ва маърифатининг турли қирраларини акс эттирган маълумотлар*
- *Америка ва дунё жамоатчилигини боғловчи қадриятлар*
- *АҚШ ва Марказий Осиё муносабатлари*
- *Вашингтон-Тошкент алоқалари*
- *Демократия ва инсон ҳуқуқлари борасидаги жараёнлар*
- *Терроризмга қарши кураш босқичлари*
- *Дунёдаги долзарб воқеаларга Вашингтондан назар*

Буларнинг ҳаммаси "Америка овози" радиосининг ўзбек тилида ҳавога узатиладиган дастурларида

Эшиттиришларимиз ҳар куни алоҳида-алоҳида дастурлар ҳолида Тошкент вақти билан 17.30-18.00 ва 20.00-20.30 оралиғида эфирга узатилади.

«Америка овози»

радиосини қисқа тўлқин — УКВ 17.30-18.00 да 15470, 17555, 17730 kHzда 19 ва 16 метрларда; 20.00-20.30 да 7295, 9745, 15255 kHzда 41, 31 ва 19, шунингдек, Душанбе атрофида ўрта тўлқин 1143 килогерцда ва Ўш минтақасида FM 103,2 метрларда тинглаш мумкин.

VOA

МУРОЖААТ УЧУН
VOA UZBEK SERVICE Independence Avenue SW, Room # 2141, Washington, DC 20237, USA
Tel: (202)6197566, (202)6190368, fax: (202)2603498, (202)6190368
uzbek@voanews.com

ҚАДРЛИ УСТОЗИМИЗ ФАРИДА ОПА!

Устоз ва мураббийлар байрами билан самимий муборакбод этамиз! Сизга хайрли узоқ умр, соғлик, хотиржамлик тилаймиз. Ёш авлодни илм-маърифатли этиб тарбиялашда Аллоҳ таоло ҳамиша мададкорингиз бўлсин!

Камоли эҳтиром билан, Тошкент шаҳар, Собир Раҳимов тумани, 252-мактаб, 9 "В"-синф ўқувчилари.

ТАТУ талабалари УМИРОВ Саҳобиддин Ибрагимовичнинг рейтинг дафтарчаси (№ 41057), КАРИМОВ Беҳзод Абдуқаҳҳоровичнинг талабалик гувоҳномаси (№ 12043) йўқолганлиги сабабли БЕКОР қилинади.

Саҳифа материалларини Иноят УБАЙДУЛЛАЕВА тайёрлади.

Ўзингни англаб ет!

Mustaqil gazeta HURRIYAT

Муассис: Ўзбекистон Оммавий ахборот воситаларини демократиялаштириш ва қўллаб-қувватлаш жамғармаси

Бош муҳаррир вазифасини бажарувчи: **Исмат ХУДОЁРОВ**

Таҳрир ҳайъати: Турсунали АКБАРОВ, Хуршид ДЎСТМУҲАММАД, Азамат ЗИЁ, Абдуқаҳҳор ИБРОҲИМОВ, Амирқул КАРИМОВ, Наим КАРИМОВ, Ҳаким САТТОРИЙ (масъул котиб), Озод ШАРАФИДДИНОВ, Раҳмон ҚЎЧҚОР

«Hurriyat» kompyuter markazida Elyor UBAYDULLAYEV tomonidan sahifalandi.

Газета Ўзбекистон Республикаси Давлат матбуот ва ахборот агентлигида 165-рақам билан рўйхатга олинган. Бичими А-2.

Таҳририят манзили: Тошкент шаҳри, Навоий кўчаси, 16-уй. Тел-факс: 41-49-91. Тел: 41-52-72, 144-25-06.

Индекс:
Якка обуначилар ва ташкилотлар учун — 233

«Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси босмахонасида босилди. Манзил: Буюк Турон кўчаси, 41-уй.

Навбатчи муҳаррир: **Собиржон ЁҚУБОВ**

® — тижорат белгиси.

Топшириш вақти — 21.00
Топширилди — 20.00
Буюртма — Г - 515
Т: 3047

Таҳририятга юборилган мактуб ва мақолаларга ёзма жавоб қайтарилмайди.